

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Заїка Юлія Дмитрівна

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА
«ПРОГНОЗУВАННЯ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА-
ПОЗИЧАЛЬНИКА»

072 «Фінанси, банківська справа та страхування» (Банківська справа)

Студентки 2 курсу

(підпис)

Ю. Д. Заїка

групи БС.мз - 81а

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр.

Кваліфікаційна робота магістра містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело.

(підпис)

Ю. Д. Заїка

Керівник к.е.н., асистент

(підпис)

Є. К. Бондаренко

Суми – 2019 рік

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи магістра

на тему: «ПРОГНОЗУВАННЯ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА

ПІДПРИЄМСТВА-ПОЗИЧАЛЬНИКА»

студентки

Заїки Юлії Дмитрівни

В період нестабільного розвитку економіки досить актуальним стає питання кредитування. Значна кількість малих підприємств інколи просто не в змозі втриматися на ринку лише за рахунок власних коштів. Саме тоді стає досить важливою роль банків на бізнес арені.

Метою випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи є дослідження причин банкрутства підприємства, можливості запобігання та попередньої оцінки кредитоспроможності позичальника, вдосконалення методів прогнозування банкрутства.

Об'єктом дослідження є оцінювання ймовірності банкрутства підприємства-позичальника.

Предметом дослідження є відносини, які виникають в процесі оцінювання ймовірності банкрутства підприємства-позичальника.

У процесі вирішення поставлених завдань в роботі використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи пізнання: системного підходу, абстрагування, логічного узагальнення; аналізу та синтезу, індукції та дедукції; кореляційно-регресійний аналіз; математичне моделювання та прогнозування.

Інформаційною базою роботи стали законодавчі та нормативні документи, способи оцінки кредитоспроможності, методичні вказівки та методики з питань банкрутства.

Новизна одержаних результатів полягає в тому, що наразі ми не можемо назвати вітчизняних моделей прогнозування ймовірності банкрутства. Тому в ході написання дипломної роботи було запропоновано вдосконалити один із вже

існуючих методів та адаптувати його умов господарювання в Україні. Також, запропоновано поглибити систему оцінки кредитоспроможності підприємства.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони можуть бути використані для побудови більш досконалої системи оцінки кредитоспроможності підприємства, та прогнозування ймовірності банкрутства підприємств-позичальників в комерційному банку України.

Ключові слова: банк, оцінка кредитоспроможності, підприємство-позичальник, прогнозування ймовірності банкрутства.

Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 46 сторінках, у тому числі список використаних джерел з 71 найменування, який розміщено на 8 сторінках. Робота містить 10 таблиць, 9 рисунків, а також 4 додатки, які розміщені на 16 сторінках.

Рік захисту роботи – 2019 рік.

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

_____ (науковий ступінь, учене звання)

_____ (підпис)

_____ (ініціали, прізвище)

«__» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
студенту II курсу групи БС.мз-81а

Заїки Юлії Дмитрівни

1. Тема роботи: «Прогнозування ймовірності банкрутства підприємства-позичальника» затверджена наказом по СумДУ № __ від «__» _____ 20__ року
2. Термін подання студентом закінченої роботи «__» _____ 20__ року.
3. Мета кваліфікаційної роботи: дослідження причин банкрутства підприємства, можливості запобігання та попередньої оцінки кредитоспроможності позичальника, вдосконалення методів прогнозування банкрутства.
4. Об'єкт дослідження: оцінювання ймовірності банкрутства підприємства-позичальника.
5. Предмет дослідження: відносини, які виникають в процесі оцінювання ймовірності банкрутства підприємства-позичальника
6. Кваліфікаційна робота виконується на матеріалах законодавчих та нормативних документ, методичних вказівок та методик з питань банкрутства, звітності Національного банку України.

7. Орієнтовний план кваліфікаційної роботи, терміни подання розділів керівникові та зміст завдань для виконання поставленої мети.

№ п/п	Назва розділу	Термін подання
1.	Теоретико-методичні підходи прогнозування та запобігання ймовірності банкрутства підприємства-позичальника	
2.	Прогнозування ймовірності банкрутства підприємства-позичальника та шляхи покращення методики прогнозування	

Зміст завдань для виконання поставленої мети кваліфікаційної роботи магістра:

- розкрити сутність, значення, підстави та наслідки банкрутства суб'єктів господарювання;
- дослідити методи оцінки кредитоспроможності позичальника та прогнозування банкрутства;
- проаналізувати кредитний ринок суб'єктів господарювання в Україні за 2010-2018 роки;
- провести оцінку кредитоспроможності позичальника на прикладі кондитерської фабрики «АВК»;
- провести розрахунок та аналіз ймовірності банкрутства за світовими моделями діагностики та прогнозування;
- здійснити удосконалення методу прогнозування ймовірності банкрутства в умовах господарювання України.

8. Консультації по роботі:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1			
2			
3			

9. Дата видачі завдання:

Керівник кваліфікаційної роботи _____
(підпис)

Є. К. Бондаренко

Завдання до виконання одержав _____
(підпис)

Ю. Д. Заїка

ЗМІСТ

	С
Вступ.....	8
1 Теоретико-методичні підходи прогнозування та запобігання ймовірності банкрутства підприємства-позичальника	10
1.1 Сутність, значення, підстави та наслідки банкрутства суб'єктів господарювання	10
1.2 Методичні основи оцінки кредитоспроможності позичальника та прогнозування банкрутства	18
2 Прогнозування ймовірності банкрутства підприємства-позичальника та шляхи покращення методики прогнозування	28
2.1 Аналіз кредитного ринку суб'єктів господарювання в Україні за 2010-2018 роки	28
2.2 Оцінка кредитоспроможності позичальника на прикладі кондитерської фабрики «АВК». Прогнозування ймовірності банкрутства	35
2.3 Удосконалення методики прогнозування ймовірності банкрутства підприємства позичальника	45
Висновки.....	49
Список використаних джерел.....	52
Додаток А Підходи до діагностики банкрутства.....	60
Додаток Б Обов'язкові форми звітності підприємства.....	64
Додаток В Фінансовий аналіз підприємства.....	70
Додаток Г Аналіз кредитоспроможності підприємства.....	75

ВСТУП

В період нестабільного розвитку економіки досить актуальним стає питання кредитування. Значна кількість малих підприємств інколи просто не в змозі втриматися на ринку лише за рахунок власних коштів. Саме тоді стає досить важливою роль банків на бізнес арені.

На банк покладено велику відповідальність – оцінити та спрогнозувати можливість позичальника, в нашому випадку підприємства, розрахуватися в певні строки за своїми зобов'язаннями. Проте, не завжди можливо все контролювати, тому з'являється таке поняття, як банкрут.

Актуальність полягає в тому, що проблеми в економіці держави досить часто впливають на діяльність підприємств, які так чи інакше приходять до межі банкрутства. Причиною цьому є невикладені податки, які дзеркально впливають на державу.

Проблеми визнання суб'єктів господарської діяльності банкрутами обумовлено, в тому числі, недосконало проведеними в Україні реформами ще з моменту набуття незалежності. Необхідність швидкого переходу від адміністративно-командної до ринкової моделі регулювання відносин між товаровиробниками спонукала законодавців на прийняття досить суперечливих та невиважених нормативних актів. Поряд з цим, в Україні виникла необхідність вироблення та запровадження в дію певного правового регулюючого механізму, який би встановлював однакові правила відповідальності для всіх суб'єктів господарської (підприємницької) діяльності за підсумки їх роботи, в тому числі і негативні.

У сучасних умовах господарювання становлення ринкової системи активізувало дослідження проблем банкрутства, подолання неплатоспроможності підприємств. Серед авторів, праці яких присвячені цим проблемам необхідно виділити дослідження Терещенка О. О., Лігоненко Л. О., Жарковская Е. П., Варгіч

С., Полозенко Д., Банкротова Н., Степанов О., Льодіна О., Фомин Я. А. та багато інших.

Метою випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи є дослідження причин банкрутства підприємства, можливості запобігання та попередньої оцінки кредитоспроможності позичальника, вдосконалення методів прогнозування банкрутства.

Для досягнення зазначеної мети, були поставлені такі основні завдання:

- розкрити сутність, значення, підстави та наслідки банкрутства суб'єктів господарювання;
- дослідити методи оцінки кредитоспроможності позичальника та прогнозування банкрутства;
- проаналізувати кредитний ринок суб'єктів господарювання в Україні за 2010-2018 роки;
- провести оцінку кредитоспроможності позичальника на прикладі кондитерської фабрики «АВК»;
- провести розрахунок та аналіз ймовірності банкрутства за світовими моделями діагностики та прогнозування;
- здійснити удосконалення методу прогнозування ймовірності банкрутства в умовах господарювання України.

Об'єктом дослідження є оцінювання ймовірності банкрутства підприємства-позичальника.

Предметом дослідження є відносини, які виникають в процесі оцінювання ймовірності банкрутства підприємства-позичальника.

У процесі вирішення поставлених завдань в роботі використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи пізнання: системного підходу, абстрагування, логічного узагальнення – для визначення змісту банкрутства підприємства; аналізу та синтезу, індукції та дедукції – для визначення та конкретизації понятійного апарату дослідження, визначення економічної та фінансової природи управління банкрутством підприємства; кореляційно-

регресійний аналіз – для оцінки взаємозв'язку між платоспроможністю та ймовірністю банкрутства; математичне моделювання та прогнозування – щодо прогнозних розрахунків оцінки платоспроможності та банкрутства підприємства.

Інформаційною базою роботи стали законодавчі та нормативні документи, методичні вказівки та методики з питань банкрутства та дані фінансової звітності.

Новизною одержаних результатів є те, що наразі ми не можемо назвати вітчизняних моделей прогнозування ймовірності банкрутства. Тому в ході написання дипломної роботи було запропоновано вдосконалити один із вже існуючих методів та адаптувати його умов господарювання в Україні.

Практичним значенням є те, що одержані результати можуть бути використані для побудови системи повноцінної оцінки ймовірності банкрутства підприємств-позичальників в комерційному банку України.

1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ЗАПОБІГАННЯ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА-ПОЗИЧАЛЬНИКА

1.1 Сутність, значення, підстави та наслідки банкрутства суб'єктів господарювання

У процесі глобалізації ринкових відносин в Україні дедалі частіше окремі ланки фінансової системи стикаються з поняттям «банкрутство». З точки зору більшості громадян саме термін «банкрутство» асоціюється з чимось різко негативним і непоправним. Психологічно процедура банкрутства сприймається як персональна трагедія, остаточне припинення будь-якого виду діяльності, і крах всіх надій, що з нею пов'язані.

Насправді існує нерозуміння того, що процедура банкрутства є досить ефективним інструментом для відновлення платоспроможності, і в багатьох випадках дозволяє успішно позбутися боргів і фактично розпочати роботу з «чистого аркуша», не загубивши при цьому активи підприємства.

На противагу цьому стає недосконалість законодавства, відсутність теоретико-методологічного забезпечення, яке б відповідало сучасним реаліям, недостатність кваліфікованого менеджменту на підприємствах, погана державна фінансова підтримка виробничих структур, унеможливорює використання банкрутства як інструменту щодо відновлення платоспроможності. Зважаючи на це, теоретичне осмислення сутності банкрутства, аналіз нормативно-правового забезпечення та еволюційного розвитку, розробка ефективних методів щодо попередження неплатоспроможності та реалізація їх на практиці, дозволяє кардинально змінити сталі погляди і визначити банкрутство не як кризу, а як стимул до стратегічних змін у виробничому й управлінському апаратах.

На сьогоднішній день в практиці застосовується два терміни: неплатоспроможність і банкрутство. Заміна одного терміну другим виникла під впливом законодавства англійських країн, де вони вживаються як омоніми. Але

навіть у законах цих країн термін «банкрутство» має вузьке, спеціальне значення, як випадок неплатоспроможності, як дія з вини боржника, яка несе за собою кримінальну відповідальність.

Різні думки висловлювали з цього приводу і вітчизняні вчені. Так, у книзі «Вчення про неспроможність» Г. Ф. Шершеневич підкреслює, що під «...неспроможністю боржника слід розуміти такий стан, при якому він опиняється не в змозі задовольнити законно пред'явлену вимогу зі сторони кредиторів»[8], При цьому, він вказує на різницю неплатоспроможності і неспроможності оплатити свої борги, які спричинені тимчасовим кризовим станом підприємства. Це розмежування заслуговує на увагу і узгоджується з практикою дійсності, адже неплатоспроможність свідчить про кризу неплатежів, а неспроможність тягне за собою неминуче банкрутство із втратою всіх активів підприємства.

Так, у своїй книзі «Як запобігти банкрутству підприємств?» М. Н. Скворцов під банкрутством розуміє «...фінансову неспроможність, пов'язану з недостатністю активів у ліквідній формі, недостатність юридичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності задовольнити у встановлений термін пред'явлені до нього зі сторони кредиторів вимоги і виконати зобов'язання перед бюджетом». Цю ж думку поділяють такі вчені-економісти як О. М. Бандурка, М. Я. Коробов та П. І. Орлов. На наш погляд, дане визначення поняття банкрутства не є повним, адже воно не враховує реабілітаційні процедури (санацію чи мирову угоду), які можуть носити позитивний або негативний характер для боржника [13].

Значно ширше оцінює банкрутство Б. М. Поляков, а саме «...як визнану господарським судом нездатність боржника відновити свою платоспроможність за рахунок реабілітаційних процедур і погасити грошові вимоги кредиторів, враховуючи при цьому такі критерії банкрутства як незадовільні результати санації чи мирової угоди, нестача майнових активів та неоплачені грошові зобов'язання».

У своїй праці «Банкрутство: матеріально-правові та процесуальні аспекти» М. Тітов висловлює думку, що банкрутство – це припинення за судовим рішенням господарської діяльності фізичної чи юридичної особи при неспроможності задовольнити, визнані ним (або судом) вимоги кредиторів і виконати зобов'язання

перед вартістю свого майна, якщо застосування засобів попередження банкрутства не дало позитивних результатів [17].

З юридичної точки зору розглядає сутність банкрутства Герасимова В. Я. Так, на думку автора, банкрутство – це юридичний факт (оскільки лише господарський суд може визнати факт банкрутства), наслідком якого є ліквідація (повна або часткова) боржника [4].

Наведені формулювання є найбільш слушними, адже згідно з Кодексом України з процедур банкрутства в редакції від 21.10.2019 року банкрутство – визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедури санації та реструктуризації і погасити встановлені у порядку, визначеному цим Кодексом, грошові вимоги кредиторів інакше, ніж через застосування ліквідаційної процедури [32].

З нашої точки зору, незважаючи на те, що законодавче визначення враховує ряд критеріїв банкрутства (встановлену абсолютну неплатоспроможність, незадовільні результати реабілітаційних процедур (санації чи мирової угоди), недостатність активів для покриття зобов'язань, неоплачені грошові зобов'язання) воно не є вичерпним. Адже, останнім часом багато вчених-економістів (зокрема Д. Дідов) пропонують новий критерій – ліквідність бізнесу, – або здатність продовжувати роботу підприємства на прибутковій основі, а не встановлювати неспроможність на основі балансу боржника [11]. Переконані, що застосування ще одного критерію дозволить більш повно дослідити явище банкрутства.

Нестабільна світова економіка провокує настання періоду, так званої «епохи глобальної невизначеності», яка характеризується різким зростанням кількості банкрутств підприємств на фоні загального уповільнення економічного зростання. Тому, задля упевненості у стабільному функціонуванні того чи іншого підприємства під час досить ускладненої макроекономічної ситуації просто необхідно, окрім постійного аналізу фінансового стану підприємства, проводити ще і його діагностику з питання можливого настання у майбутньому його банкрутства.

В цілому, для України банкрутство є досить негативним явищем, адже зменшення кількості підприємств тягне за собою урізання податкових надходжень до бюджету, підвищення рівня безробіття, зменшення різноманіття товарів і послуг, збільшення соціального напруження серед населення і т. д.

Більшість керівників вважають непотрібним здійснювати моніторинг фінансового стану, визначати ймовірність настання банкрутства, робити прогнози та дотримуватись стратегічних і тактичних цілей, що є помилковим рішенням. Тільки якщо на підприємстві, не має значення середній це чи великий бізнес, буде проводитись комплексна оцінка його стану, постійний моніторинг показників діяльності та не буде мати місце нехтування ймовірністю настання банкрутства, тоді бізнес буде ефективним і підприємство не опиниться в кризовому стані.

Банкрутство – являється одним із головних елементів ринкової економіки та торговельного права. Цей механізм дозволяє правильно та з вигодою для себе використати кошти [59].

Визнання боржника банкрутом є можливістю відмовитись від виконання взятих на себе зобов'язань та можливістю реалізувати в рахунок погашення власних боргових зобов'язань свої активи та майно з максимальною вигодою [71].

Наступним етапом розглянемо сутність поняття «банкрут» та «боржник».

Боржник-суб'єкт господарювання, який отримав кредит, залучений державою або під державні гарантії, бюджетну позичку/фінансову допомогу на умовах, визначених кредитною (субкредитною) угодою, угодою про надання бюджетної позички/фінансової допомоги, та не забезпечив своєчасне і повне виконання своїх зобов'язань за такою угодою [5].

Банкрут (суб'єкт банкрутства) – це боржник, який господарським судом визнаний таким, що неспроможний виконати взяті на себе грошові зобов'язання. Не можна відносити до суб'єктів банкрутства структурні (відокремлені) підрозділи юридичної особи та фізичних осіб-підприємців, якщо грошові зобов'язання виникли у фізичної особи у випадках та на підставах, які не пов'язані із здійсненням нею господарської діяльності [34].

Причини банкрутства можна умовно розподілити на три великі умовні групи: загальні, об'єктивні й суб'єктивні.

До загальних причин банкрутства відносять такі, які викликані безпосередньо здійсненням господарської діяльності, тобто діють на всіх без виключення суб'єктів підприємницької діяльності гравців в ринковій економіці, створені безпосередньо природою ринку.

Об'єктивними причинами економічної неспроможності є такі фактори, які не залежать від волі окремих гравців на ринку господарської діяльності. Це можуть бути певні стихійні лиха, катаклізми, кризи та інші несприятливі економічні явища.

Суб'єктивними ж причинами банкрутства є вольові дії керівництва чи працівників певного підприємства. Вони можуть бути досить різноманітними, починаючи від прорахунків у стратегії діяльності виробництва до банальних помилок в виконанні поставлених задач [46].

Для порушення процедури банкрутства необхідна підстава – тобто певна реальна подія чи явище, при якій у підприємства виникає право (в певних випадках обов'язок), а в суду обов'язок розпочати процедуру банкрутства [14].

Досить рідко достатньо лише однієї причини для банкрутства підприємства. В реальному житті, як правило, необхідним для економічної неспроможності є досить тривалий період, під час якого відбувається виникнення та акумуляція декількох причин. Цей процес є наслідком невдалої чи умисної стратегії управління підприємством з боку вищого менеджменту, до якого можуть додаватись зовнішні фактори.

Щодо станів банкрутства, то їх є декілька видів. Розглянемо детальніше кожен із них:

1) реальне банкрутство – повноцінна і невідворотна неспроможність суб'єкта господарської діяльності в майбутньому відновити власну платоспроможність та фінансову стабільність за допомогою реалізації капіталу. Наслідком є юридичне оголошення банкрутом;

2) технічне банкрутство – стан переважання дебіторської заборгованості над кредиторською при суттєвому простроченню першої, при цьому фінансові

зобов'язання суттєво поступаються сумі активів. Юридичне оголошення чи не оголошення підприємства банкрутом залежить від ефективності антикризового управління;

3) навмисне банкрутство – усвідомлена вольова діяльність власника чи керівництва суб'єкта господарської діяльності спрямована на створення та поступового збільшення неплатоспроможності особистих інтересах або інтересах третіх осіб. Вказана діяльність тягне за собою відповідальність, передбачену Кримінальним кодексом України;

4) фіктивне «несправжнє» банкрутство – усвідомлене заздалегідь неправдиве оголошення підприємством себе банкрутом, при відсутності на це підстав, з метою отримання для себе певної вигоди. Вказана діяльність тягне за собою відповідальність, передбачену Кримінальним кодексом України [59].

Досвід світового підприємництва довів, що початкові риси економічної неспроможності суб'єкта господарювання стають очевидними за 1,5-2 роки до появи видимих ознак. Досить вагомому роль у виявленні перших ознак банкрутства відіграє «ціна підприємства», яку можна спрогнозувати на перспективу (найближчу та довгострокову).

Ціна фірми – це приведені до теперішнього часу потоки виплат кредиторам та акціонерам. У цьому випадку дисконтною ставкою є середньозважена вартість капіталу. Ціна фірми є показником акціонерного капіталу підприємства. Якщо вказане значення падає нижче суми зобов'язань кредиторам, акціонерний капітал «зникає», то це і є повним банкрутством підприємства. Адже банкрутство акціонерів дорівнює банкрутству підприємства.

Акціонери можуть навіть втратити свій капітал. Це настає у випадку, коли ліквідаційна вартість активів переважає над ціною фірми. В такій ситуації вигіднішим є ліквідувати фірму, аніж продовжити її діяльність.

Щодо наслідків банкрутства, то вони на жаль невтішні, але це тому, що наше законодавство спрямоване не на вихід з кризи, а на ліквідацію підприємства.

У сучасному світі настання банкрутства суб'єкта господарювання є досить звичним явищем. На ринку залишається не більше 20-30 підприємств на 100 новостворених.

Порядок оголошення підприємства банкрутом має такі складові [32]:

- 1) процедури встановлення факту неплатоспроможності боржника й безспірності вимог кредитора, якщо саме він ініціював порушення справи;
- 2) виявлення всіх кредиторів і можливих санаторів;
- 3) санації (якщо така можлива) чи укладання мирової угоди;
- 4) визнання боржника банкрутом;
- 5) процедури задоволення вимог кредиторів за рахунок ліквідації майнових активів боржника.

Залежно від цілей та змісту банкрутства законодавством передбачено такі судові процедури [32]:

- розпорядження майном боржника;
- мирова угода;
- санація (відновлення платоспроможності боржника);
- ліквідація банкрута.

З моменту визнання боржника банкрутом [32]:

- припиняється підприємницька діяльність боржника;
- до ліквідаційної комісії переходить право розпорядження майном банкрута й усі його майнові права та обов'язки;
- вважаються такими, що минули, строки всіх боргових зобов'язань банкрута;
- припиняється нарахування пені та відсотків на всі види заборгованості банкрута.

Справа про банкрутство порушується господарським судом на підставі заяви боржника або кредитора (кредиторів). Окрім того, можливе відкриття провадження у справі про банкрутство за заявою боржника також у разі загрози його неплатоспроможності.

Заява про порушення справи про банкрутство подається боржником або кредитором у письмовій формі, підписується керівником боржника чи кредитора (іншою особою, повноваження якої визначені законодавством або установчими документами), громадянином – суб'єктом підприємницької діяльності (його представником) [32].

Також господарський суд має право зупинити провадження у справі за клопотанням сторони, прокурора, який бере участь у судовому процесі, або за своєю ініціативою у випадку призначення господарським судом судової експертизи [32].

Ліквідаційна комісія (орган, що проводить ліквідацію) оцінює наявне майно ліквідованого підприємства, проводить роботу зі стягнення дебіторської заборгованості й розраховується з кредиторами, складає ліквідаційний баланс та подає його власнику або органу, який призначив ліквідаційну комісію [32, 28].

Для України притаманна досить негативна модель діяльності ліквідаційної комісії. Як правило, до складу входять представники кредиторів (банків), компаній поставників енергетичних послуг та податкових органів. Діяльність такої ліквідаційної комісії спрямована виключно на реалізацію ліквідного майна боржника та задоволення вимог кредиторів. Збереження існування компанії-боржника відходить на другий план.

Отже, задля попередження банкрутства суб'єкта господарювання необхідно проводити його повний аналіз, на ранніх етапах виявляти причини та умови настання кризового стану підприємства та своєчасно їх ліквідувати. Існують спеціальні моделі, згідно з якими можна вирахувати ймовірність настання банкрутства на підприємстві.

У загальному плані банкрутство, як явище, негативно впливає не тільки на підприємство, а і на країну в цілому. Проте, є і інша сторона, позитивна. Адже підприємство-банкрот, до якого застосовується ліквідаційна процедура, завершує свою діяльність, яка очевидно була неефективною. При цьому, на місці ліквідованого суб'єкта господарської діяльності, як правило, створюються нові, які

можуть функціонувати набагато ефективніше, приносячи користь як для себе, так і для країни в цілому.

1.2 Методичні основи оцінки кредитоспроможності позичальника та прогнозування банкрутства

Для забезпечення стабільного функціонування підприємства в умовах складної макроекономічної ситуації потрібно здійснювати не тільки аналіз поточного фінансового стану підприємства, але і його діагностику на предмет можливого банкрутства в майбутньому. Фінансово-економічні показники, що характеризують стан підприємства, при якому відновлення стабільного економічного стану неможливе, можна назвати орієнтирами вкрай критичного фінансового становища [16].

Для своєчасного запобігання та уникнення банкрутства варто проводити оцінку кредитоспроможності позичальника – це здатність юридичної чи фізичної особи повністю і в строк повернути заборгованість. Платоспроможність фіксує неповернені кошти у минулому, а кредитоспроможність – може допомогти спрогнозувати платоспроможність суб'єкта господарювання на майбутнє.

Кредитоспроможність відображає чи правильно використовувались фінансові ресурси та залежить від багатьох факторів, а саме: показник ліквідності, величина рентабельності, коефіцієнт автономності, рівень платоспроможності і т. д. Це значно ускладнює оцінку та розрахунок кожного з них.

Кожен банк може самостійно розробити та використовувати власну методику оцінки кредитоспроможності позичальника. Тому різні банки використовують різні методики та критерії оцінки. При правильному та своєчасному аналізі кредитоспроможності можливо попередити, або навіть мінімізувати ризики банку, в даному випадку кредитні.

Однією з типових і комплексних методик оцінки кредитоспроможності позичальника є «Правила 6-сі», в рамках якого по кожному позичальнику оцінюються [24]:

1) характер позичальника (character) – ступінь відповідальності позичальника і готовність (бажання) погасити кредит, кредитна історія позичальника, особливості його поведінки;

2) платоспроможність (capacity) – оцінка фінансового стану позичальника, коефіцієнтів ліквідності, динаміки статей балансу і фінансових показників;

3) капітал (capital) – оцінка капіталу і майна позичальника, співвідношення позикових і власних коштів, якості активів;

4) забезпечення (collateral) – оцінка забезпечення, яке може бути надано за кредитом і його ліквідності;

5) умови (conditions) – загальні економічні умови в країні, світі, галузі в якій діє позичальник і прогноз їх зміни на термін кредиту, тенденції розвитку ринку і зміни рівня попиту на продукцію позичальника;

6) грошові кошти (currency) – прогнозування потоку грошових коштів позичальника на весь період кредитування.

Також відзначимо, що при оцінці кредитоспроможності клієнтів банки використовують поняття «стоп-фактори».

Стоп-фактори – це така інформація про позичальника, при отриманні якої оцінка кредитоспроможності припиняється і в кредиті позичальникові відмовляється. До стоп-факторів належать [24]:

- наявність у позичальника непокритих збитків;
- наявність простроченої заборгованості за раніше виданими кредитами, перед податковими органами або постачальниками;
- знаходження позичальника в процесі банкрутства, ліквідації або реорганізації;
- наявність судових позовів до позичальника, які можуть погіршити його фінансовий стан;
- умисне введення в оману і підроблення документів.

Розглянемо основні методики, які використовуються для попередньої оцінки кредитоспроможності позичальника в банках України. (табл.1.1)

Таблиця 1.1 – Методи визначення кредитоспроможності позичальника банками України [18]

Назва комерційного банку	Методики визначення кредитоспроможності
ПАТ «АКБ «КИЇВ»	Бально-рейтингові методи (аналіз показників, кредитний скоринг, рейтинговий метод)
ПАТ «Укрсоцбанк»	Рейтингові методи оцінки кредитоспроможності позичальника
АТ «Ощадбанк»	Бально-рейтингові методи
ПАТ «Мегабанк»	Бально-рейтингові методи з коригуванням на ділову репутацію позичальника
ПАТ КБ «ПриватБанк»	Рейтингові методи оцінки кредитоспроможності позичальника
ПАТ «Промінвестбанк»	Бально-рейтингові методи на основі кількісної оцінки фінансового стану та якісного аналізу ризиків
ПАТ АБ «Укргазбанк»	Бально-рейтингові методи в залежності від типу позичальника (рейтинговий метод - для суб'єктів малого підприємництва; аналіз показників, кредитний скоринг, прогнозування – для юридичних осіб)
ПАТ «Райфайзен Банк «Аваль»	Бально-рейтингові методи з врахуванням об'єктивних та додаткових факторів діяльності підприємства (специфіка діяльності, наявність нерухомості,)
ПАТ «УкрСиббанк»	Бально-рейтингові методи, прогнозування
ПАТ КБ «Правекс-банк»	Бально-рейтингові методи оцінки кредитоспроможності позичальника. Особлива увага приділяється оцінці вартості забезпечення за кредитною угодою

Для здійснення повноцінного аналізу кредитоспроможності потенційного позичальника необхідним є проведення оцінки і аналізу економічних показників діяльності підприємства. Кожен банк на власний розсуд встановлює найбільш важливі для себе показники, які мають бути вирішальними при визначенні ймовірності виконання позичальником зобов'язань за кредитними операціями. Уже після визначення пріоритетних показників, кредитор встановлює кожному з них певні бали та нормативні значення.

Для оцінки кредитоспроможності підприємства проводиться аналіз таких показників як:

- платоспроможність;
- фінансову стійкість позичальника;

- показники фінансово економічної діяльності;
- аналіз грошових потоків кредитора і т. д.

Оцінка кредитоспроможності підприємства має певні особливості, а саме два етапи: якісний та фінансовий аналіз.

Перший етап включає збір та аналіз інформації, яка не може бути виражена в кількісних показниках. Перш за все сюди входить ділова та фінансово-економічна репутація потенційного кредитора. Для збору та обробки даних про суб'єкт господарювання може використовуватися інформація, отримана самим банком, а також інформація, що зберігається іншими банками чи кредитними бюро.

Крім того при якісному аналізі можуть бути використані такі дані, як:

- аналіз кредитної історії позичальника;
- позиція позичальника на ринку та його залежність від змін (в тому числі структурних і циклічних) в економіці і відповідної галузі, включаючи врахування таких елементів як місцезнаходження позичальника, вид його діяльності, юридична форма підприємства, наявність підтримки з боку держави позичальника та певних державних замовлень, макроекономічна ситуація в економіці та рівень розвитку відповідної галузі позичальника;
- ефективність менеджменту позичальника, враховуючи досвід керівництва в управлінні подібними суб'єктами господарської діяльності, загальний рівень компетентності менеджменту в основних сферах діяльності підприємства;
- причини зміни керівного менеджменту, їх частота та наслідки;
- наявність бізнес-плану діяльності підприємства, його реальність та перспективність;
- наявність чи відсутність позитивних аудиторських висновків;
- наявність забезпечення (застави, гарантії, поруки).

Фінансовий аналіз включає визначення певної категорії кількісних показників, до яких, частіше за все, відносяться показники фінансової стійкості, коефіцієнти ліквідності, коефіцієнти оборотності, рентабельності, коефіцієнти забезпеченості власними засобами і т. д. Після аналізу якісних та кількісних

показників банк робить висновок про надійність потенційного кредитора та дає оцінку кредитоспроможності підприємства.

Для забезпечення стабільного функціонування підприємства в умовах складної макроекономічної ситуації потрібно здійснювати не тільки аналіз поточного фінансового стану підприємства, але і його діагностику на предмет можливого банкрутства в майбутньому. Фінансово-економічні показники, що характеризують стан підприємства, при якому відновлення стабільного економічного стану неможливе, можна назвати орієнтирами вкрай критичного фінансового становища [16].

Методичне забезпечення діагностики загрози банкрутства характеризується значною різноманітністю підходів та інструментів її проведення, що обумовлює доцільність класифікації й систематизації (Додаток А, рис.А.1).

Як бачимо, на державному рівні має місце застосування Методики проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій. Вказана Методика була розроблена в середині 90-х років минулого століття та перестала відповідати системі бухгалтерського обліку після затвердження оновлених вітчизняних стандартів обліку (П(С)БО, які, в першу чергу, спрямовані на оцінювання фінансового стану об'єкта дослідження та аналіз його виробничо-господарської діяльності.

Аналіз, в першу чергу, спрямований на оцінку конкретних результатів фінансово-господарської діяльності протягом поточного та попереднього років, встановлення причин та умов які сприяли досягненню позитивних чи негативних результатів роботи підприємства, і на завершення – визнання суб'єкта дослідження платоспроможним (неплатоспроможним), а його структури балансу задовільною (незадовільною). Хоча, через зміну системи бухгалтерського обліку застосування вищевказаної методики дещо скоротилось, проте, завдяки великій кількості наявних показників, наявності широкого діапазону охоплення сфер діяльності підприємства та трудомісткістю процесу, вона залишається найбільш прийнятною та оптимальною для всіх сторін дослідження.

Головним недоліком наявних методик є те, що вони не мають загального критерію, на основі якого має формуватися рішення про можливість настання фінансової неспроможності підприємства. Окрім цього, існує проблема приділення недостатньої уваги показникам грошового потоку, які визначають ефективність діяльності підприємства з позиції генерування грошових потоків, які, в певному випадку, стають способом інвестування й погашення заборгованості. Тобто, результати отримані за допомогою таких методик майже завжди спонукають на додаткові обґрунтування, аналіз та дослідження, задля вироблення однозначного висновку.

Як було визначено раніше, науково вироблено дві головні позиції з оцінювання ймовірності фінансової неспроможності підприємства. Перший підхід опирається на фінансові дані підприємства та включає оперування кількісними індикаторами – фінансовими коефіцієнтами. Другий базується на статистиці зміни показників збанкрутілих компаній і співставлення їх із відповідними даними організацій, які досліджуються [29].

Підприємства, які все ж опиняються на межі банкрутства, прямо чи опосередковано впливають на економічний стан країни. Тому в інтересах банків та держави звести до мінімуму можливі шанси невиконання кредитів, оскільки від цього, залежить стан економіки країни в цілому.

Відповідно до даних рейтингу Doing Business станом на жовтень 2019 р., Україна піднялась на 64 місце в одному з найважливіших рейтингів, хоча за станом справ з врегулюванням процедури неплатоспроможності навпаки втратила позиції – 146 місце. Раніше Україна посідала 152 місце у 2012 році та 71 місце у 2018 році та це ще не найкращий результат. У порівнянні з іншими країнами пострадянського простору маємо таку ситуацію: 11 місце Литва, Естонія – на 18-му, Латвія – на 19-му, Казахстан – на 25-му, РФ – на 28-му, Молдова – на 48-му, Білорусь – на 49-му.

На значення оцінки за станом врегулювання неплатоспроможності впливають такі показники: тривалість, вартість та ефективність процедури. Середня тривалість процедури банкрутства підприємства становить 2,9 років, У порівнянні з Ірландією це дуже високий показник, адже там ця процедура займає

лише 146 днів, а це 0,4 року. Низький показник має також ефективність української процедури, оскільки індекс стягнення всього 9 центів на один долар. У порівнянні з Норвегією, де аналогічний показник становить цілих 92,9 цента на долар. У свою чергу вартість процедури банкрутства в Україні становить майже половину від вартості майна боржника, а саме 40,5%. Знову ж таки в тій самій Норвегії цей показник становить тільки 1%. [40]

Незадовільні та надто високі показники відлякують іноземних інвесторів та кредиторів. Саме тому 21 жовтня 2019 року було прийнято Кодекс з процедур банкрутства, який і має сприяти усуненню негативних факторів, які робили процедуру банкрутства обтяжливою та малопродуктивною для учасників.

Для успішної діяльності суб'єкту господарювання в системі ринкової економіки досить важливою є наявність шляхів визначення ймовірності банкрутства. Проте в Україні на сьогодні, на жаль, відсутня єдина загальновизнана методика оцінки ймовірності банкрутства того чи іншого суб'єкта господарювання. Це пояснюється тим, що нашій державі тривалий час панувала система господарювання, яка офіційно не визнавала банкрутство як економічне явище. У зв'язку з вищевикладеним, на даний час доводиться освоювати та використовувати зарубіжні методики, які базуються на факторних моделях прогнозування банкрутства суб'єктів господарювання. Однією з найпоширеніших є індекс Альтмана «Z». Також існує багато інших моделей визначення ймовірності настання банкрутства: модель Ліса, модель Тафлера та ін. Детальна схема розрахунку для кожної моделі представлена у додатку А, табл. А. 1.

За дослідженням Альтмана, модель 1968 року орієнтована на підприємства, акції яких котируються на біржі. У 1983 р. Е. Альтман поширив свій підхід на ті організації, акції яких вже не котируються на біржі.

Дана модель має вигляд [3]:

$$Z' = 0,717 \times X_1 + 0,847 \times X_2 + 3,107 \times X_3 + 0,420 \times X_4 + 0,998 \times X_5, \quad (1.1)$$

де X_1 – робочий капітал/загальна вартість активів,

X2 – нерозподілений прибуток/загальна вартість активів,

X3 – операційний прибуток/загальна вартість активів,

X4 – власний капітал/позиковий капітал

X5 – чистий дохід (виручка) від реалізації/загальна вартість активів.

Якщо $Z < 1,23$, то підприємство вважається банкрутом; при значенні Z в межах 1,23-2,89 ситуація є невизначеною; Z більше 2,9 – підприємство вважається фінансово стабільним [3].

На думку Г. Островської та О. Квасовського, застосування у сьогочасній національній практиці закордонних моделей прогнозування вірогідності банкрутства, побудованих за допомогою апарату мультиплікативного дискримінантного аналізу, має досить важливий недолік, який полягає в тому, що такі оцінювання ймовірностей банкрутства суб'єкта можуть неправдиво показувати реальний стан справ на підприємстві. Такий результат пояснюється відмінністю вітчизняних моделей господарювання тим, які покладені в основу закордонних методик, а також недосконалістю цих методик.

Порівняльна характеристика найбільш поширених моделей прогнозування банкрутства підприємства наведена у таблиці А. 2. додаток А.

Модель О. Терещенка, яка має назву «Дискримінантна», є більш вдалою за традиційні методики, оскільки в її основу покладена сучасна міжнародна практика, особливості різних галузей підприємництва, а головне – сучасні вітчизняні статистичні дані. Однак методика не є досконалою, оскільки отриманий діапазон значень від 0,8 до 0,51 потребує проведення додаткових досліджень для встановлення стійкості фінансового стану.

Економічний аналіз в сучасних реаліях визначає (умовно) три види діагностики фінансового стану підприємства, що наведені у табл. 1.2.

Зазначимо, що перевагою методики експрес-діагностики є те, що отримані результати мають наочну економічну інтерпретацію і слугують орієнтирами фінансового планування діяльності підприємства.

Таблиця 1.2 – Види діагностики фінансового стану підприємства залежно від цілей і масштабів його аналізу [1, 29, 63]

Вид діагностики	Масштаб аналізу	Характеристика
Експрес-діагностика	Використання обмеженого кола даних	Дозволяє за короткий проміжок часу отримати мінімальний набір економічних і фінансових показників, максимально визначає фінансово-економічний стан підприємства. За необхідності виконують додатковий факторний аналіз проблемних показників.
Діагностика потенційного банкрутства	Використання широкого кола даних	Визначає можливу вірогідність настання кризового стану на підприємстві та констатує факт невідновлювальної втрати платоспроможності (банкрутства). Згідно з положеннями фінансового аналізу, для діагностики вірогідності банкрутства застосовуються п'ять основних підходів: а) трендовий аналіз системи критеріїв і ознак; б) фіксований набір показників; в) інтегральні показники; г) рейтингові оцінки на базі критеріїв фінансової стійкості підприємств та ін.; д) факторні регресійні й дискримінанти моделі.
Комплексна діагностика економічного стану	Використання широкого кола даних	Об'єднує організаційний, кадровий, функціональний, стратегічний аналіз та безпосередньо діагностику. Експрес-діагностика дозволяє встановити основу масу проблем, які згодом і оцінюються детальніше в комплексному аналізі. Оцінюється загальний стан підприємства, дається зріз фінансово-економічного стану, виконується оцінювання інноваційного потенціалу, здійснюється факторний аналіз причин виникнення виявлених проблем.

Крім того, інформаційна база експрес-діагностики служить матеріалом для подальшого фінансово-економічного аналізу, а також результати експрес-діагностики та діагностики потенційного банкрутства є базовою основою для проведення комплексної діагностики економічного стану підприємства.

Встановлено, що внаслідок здійснення комплексної діагностики стану підприємства можна отримати оцінку широкого спектра виробничих і господарських процесів, але виконання цього виду діагностики є досить трудомістким та складним процесом. Таку процедуру доцільно здійснювати стороннім консультантам, щоб отримати неупереджену думку [25].

Найефективнішим, на нашу думку, є комбінований підхід, адже він дозволяє узагальнити вплив на створення та перебіг кризових явищ як усіх складових, так і

кожної зокрема. Використання лише фінансових показників за звітністю підприємства характеризує тільки поточний стан на певну дату й не дає змоги виокремити основні чинники, які його спричинили. Більш доцільним є сумісне використання економічних і фінансових показників.

Проведене дослідження свідчить про те, що у сучасній економічній літературі існує достатня кількість методів, моделей діагностики кризового стану та загрози банкрутства суб'єктам господарювання, що належать до двох агрегованих категорій – сформовані на базі оціночних показників і на основі економіко-математичних та статистичних моделей.

Існує велика кількість моделей, що використовуються на практиці, але жодна з цих моделей не дає стовідсоткового результату, тому що практично всі вищезгадані моделі діагностики банкрутства здебільшого розроблені для розвинутих країн та не відповідають реаліям української економіки. А саме, часова невідповідність, тобто задіянні моделі лише в часі, для якого вона призначена, несумісність об'єкта оцінювання (особливості розвитку економічних циклів у певній галузі), невідповідність методики визначення параметрів моделі, використання зовнішньої звітності підприємства та обмеженість достовірності бухгалтерської інформації про фінансове становище.

Поряд з цим результати експрес-діагностики та діагностики потенційного банкрутства слугують основою для проведення комплексного аналізу економічного стану при прогнозуванні банкрутства. Найкращим варіантом є використання найбільшої кількості методів при проведенні одного дослідження з прогнозування ймовірності фінансової неспроможності підприємства. Це дозволить отримати найбільш аргументований прогноз та суттєво підвищить показник вірогідності отриманих результатів.

2 ПРОГНОЗУВАННЯ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА-ПОЗИЧАЛЬНИКА ТА ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ МЕТОДИКИ ПРОГНОЗУВАННЯ

2.1 Аналіз кредитного ринку суб'єктів господарювання в Україні за 2010-2018 роки

Важливим етапом при визначенні можливості банкрутства підприємства банками є аналіз загального стану ринку кредитування в Україні та виявлення загроз для проведення кредитних операцій та пошук шляхів їх уникнення.

Першочергово, важливо визначити загальну тенденцію кредитування банками України протягом 2010-2018 років, оскільки за цей період спостерігалось 2 кризи: початок 2008 року – світова фінансова криза та 2014-2016 роки – політична та банківська криза в Україні, анексія АР Крим, погіршення ситуації на Сході України.

На рисунку 2.1 відображено динаміку наданих кредитів банками України протягом 2010-2018 років.

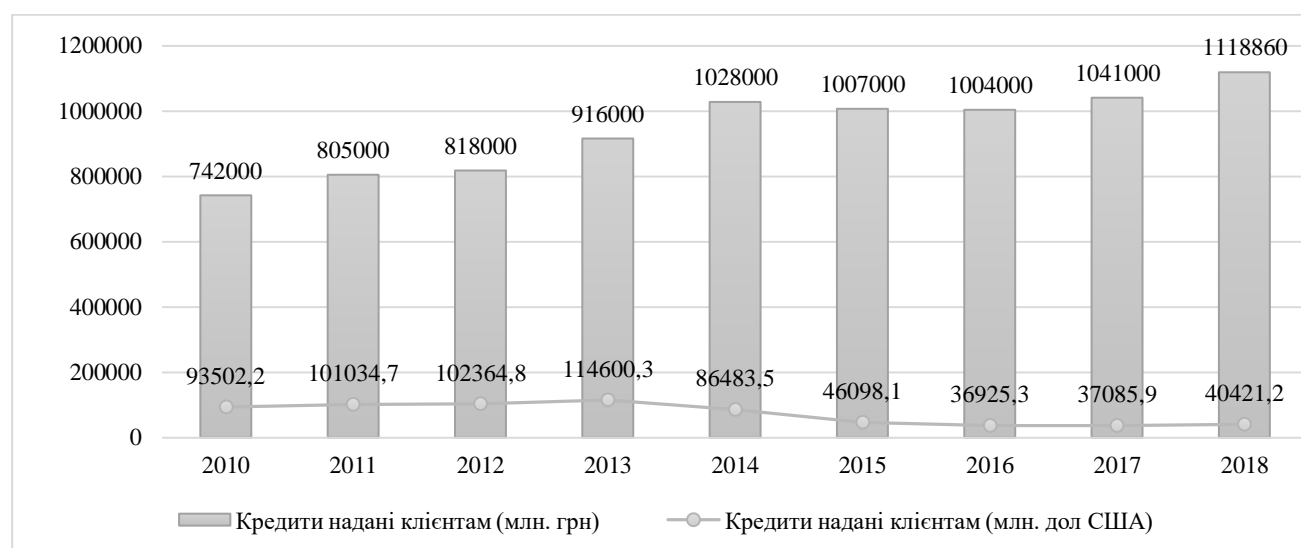

Рисунок 2.1 – Динаміка наданих кредитів банками України протягом 2010-2018 років (станом на кінець року), млн. грн, млн. дол. США [1]

Протягом 2010-2014 року обсяги кредитування банків України в гривневому еквіваленті постійно збільшувалися, що було пов'язано зі зростанням обсягів операцій із фізичними особами. При корегуванні обсягів кредитування на дол. США було визначено, що з 2010 по 2013 рік зазначений показник також збільшувався. У 2014 році обсяги наданих кредитів у доларовому еквіваленті почав значно зменшуватися, оскільки курс змінився з 7,88 грн/дол у 2013 році до 11,89 грн/дол у 2014 році. Найвищий обмінний курс протягом досліджуваного періоду спостерігався у 2017 році – 28,07 грн/дол.[48].

З початку 2015 року обсяги кредитування почали зменшуватися і у гривневому еквіваленті, що було пов'язано із анексією АР Крим, із воєнними діями на сході України (Донецька та Луганська область), погіршенням платоспроможності фізичних та юридичних осіб.

З початку 2014 року розпочався активний процес «банкопаду», тому ліквідація банківських установ призвела до великих фінансових втрат кредиторів банків.

Рисунок 2.2 – Динаміка зміни відсоткових ставок за кредитами у національній та іноземній валюті, облікової ставки НБУ та обмінного курсу протягом 2010-2018 років [48]

Важливо розглянути зміну відсоткових ставок за кредитами у національній та іноземній валюті, а також порівняти їх із динамікою облікової ставки НБУ та обмінного курсу протягом 2010-2018 років (рис. 2.2).

Протягом 2010-2018 років процентні ставки за наданими кредитами у національній валюті знаходилися в межах 15-20,8%. З 2010 по 2015 рік зазначений показник поступово збільшувався, а станом на кінець 2015 року становив 20,8%, що пояснюється збільшенням облікової ставки НБУ. З початку 2016 по кінець 2017 року спостерігалось зменшення відсоткової ставки у гривні, що також пояснювалося коливанням облікової ставки. З початку 2018 року зазначений показник почав поступово збільшуватися.

Щодо процентної ставки за наданими кредитами в іноземній валюті, то з початку 2012 року і до кінця 2018 року спостерігалось зниження з 9,3% до 5,3%. Між цим показником та обмінним курсом існує обернений зв'язок, що підтверджується даними рисунку 2.2. З кінця 2012 року по кінець 2018 року зі збільшенням обмінного курсу грн/дол. США процентна ставка за наданими кредитами у іноземній валюті зменшувалася.

На початку 2019 року розпочався цикл зниження ставок. Це позитивно впливатиме на прибутковість банків, бо вартість фондування знизиться, а високий попит у роздрібному сегменті підтримає високі ставки за споживчими кредитами.

Також важливо під час проведення аналізу ринку кредитів суб'єктам господарювання визначити обсяги наданих кредитів на 1 банк та їх частку в активах банків України (рис. 2.3).

З початку 2013 року спостерігається прямий зв'язок між обсягом наданих кредитів на 1 банк та їх часткою в активах. Зі збільшенням першого показника відбувається зростання частки. Протягом останніх 5-ти років відбувається процес очищення банківської системи України, так з 180 банків (2013 рік) залишалось 77 (кінець 2018 року), тому обсяг наданих кредитів на 1 банк з 2014 року збільшується, частка також підвищується. На сьогодні кредитні портфелі банків мають у своєму складі кредитні операції II та III груп якості.

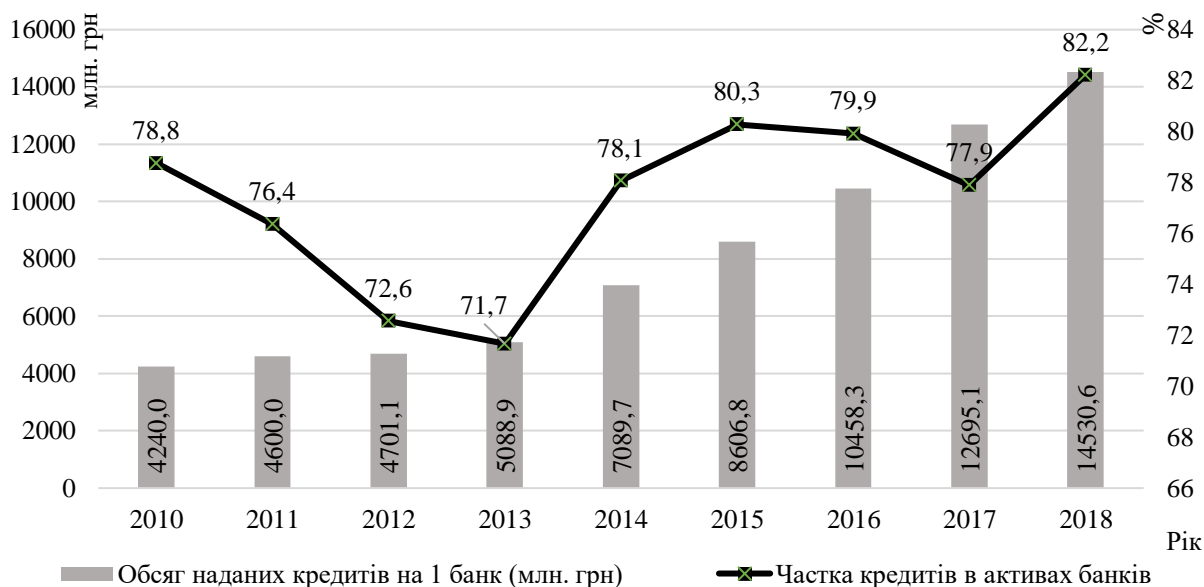

Рисунок 2.3 – Динаміка наданих кредитів на 1 банк та частки виданих кредитів в активах банків України протягом 2010-2018 років, млн. грн, %

Наступним кроком є перегляд зміни обсягів кредитування суб'єктів кредитування та відсоткових ставок, що свідчить про рівень розвитку економіки країни (рис.2.4).

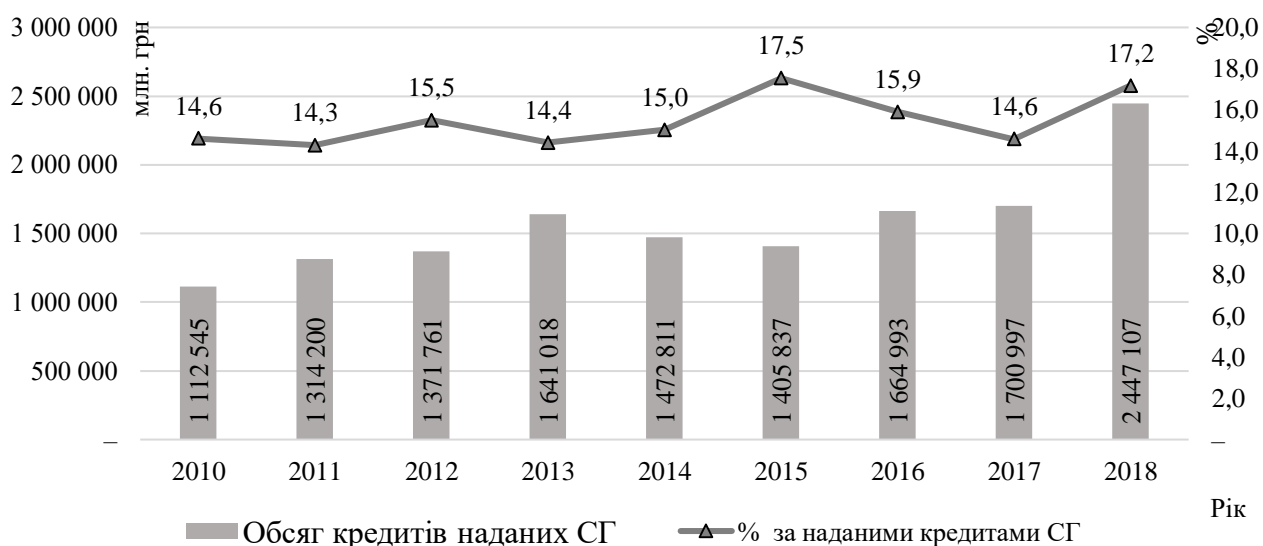

Рисунок 2.4 – Динаміка обсягу кредитів наданих суб'єктам господарювання та процентних ставок за ними у банках України протягом 2010-2018 років (станом на кінець року), млн. грн, %

Протягом 2010-2018 обсяг кредитування суб'єктів господарювання постійно коливався, що було пов'язано з погіршенням фінансового стану багатьох підприємств у 2014 році, загостренням конфлікту у Донецькій та Луганській областях, банкрутством значної кількості організацій в АР Крим тощо. На противагу цьому за останні 3 роки, а саме з 2016 по 2018 рік, обсяг наданих кредитів СГ збільшився з 847 млрд. грн до 919 млрд. грн, що пояснюється зменшенням облікової ставки, стабілізацією валютного курсу, покращенням фінансового стану підприємств.

У 2017-2018 рр. значно зросли обсяги короткострокових кредитів юридичним особам. Станом на серпень 2018 р. 47,1% від усіх наданих кредитів суб'єктам господарювання становили короткострокові кредити до 1-го року, кредити від 1 до 5 років становили 32,9%, на кредити терміном довше п'яти років припадало 19,9%.

Зміна обсягів кредитування СГ супроводжується коливанням процентних ставок протягом досліджуваного періоду. Щодо тенденції між цими показниками, то зі збільшенням ставки обсяги наданих кредитів зменшуються. Протягом 2010-2018 років відсоткова ставка знаходилася у межах 14,4% (2013 рік) – 17,5% (2015 рік).

Протягом 2019 року спостерігалось зростання обсягів кредитування. Національним банком України у 4-му кварталі 2019 року було проведено опитування щодо умов банківського кредитування, що засвідчило упевненість банків у перспективах зростання кредитування: 74% з опитаних впевнені у збільшенні портфеля корпоративних та роздрібних кредитів [48].

Такі умонастрої залишаються незмінними близько трьох років. Баланс відповідей зростання корпоративного портфеля встановив відмітку в 53%, що є найвищим значенням за всю історію спостережень. Очікування окремих великих банків другий квартал поспіль зміщувалися у бік несуттєвого зниження якості кредитного портфеля домогосподарств. Якість кредитів бізнесу, на думку респондентів, не зміниться.

Також важливо розглянути структуру наданих кредитів за секторами економіки (рис. 2.5), оскільки зміна обсягів виробництва та фінансового стану у тій чи іншій галузі впливає на проведення кредитних операцій в цілому.

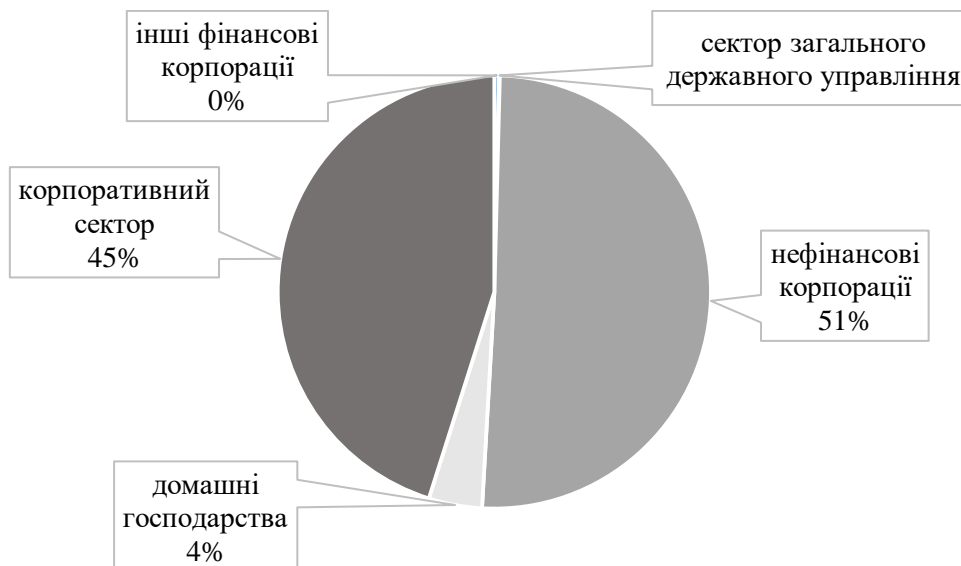

Рисунок 2.5 – Структура наданих кредитів суб`єктам господарювання за секторами економіки станом на кінець 2018 року

Станом на кінець 2018 року в структурі наданих банківських кредитів переважали операції з корпоративним сектором – 45% та нефінансовими корпораціями – 51%. Така тенденція спостерігається протягом останніх трьох років.

Розглянемо більш детально відсоткові ставки за наданими кредитами різним секторам економіки (табл. 2.1). Протягом 2010-2018 років найвищі ставки пропонувалися домашнім господарствам (більше ніж 25%), що пояснювало незначний обсяг кредитування. Найнижчі ставки були запропоновані корпоративному сектору – 13-16% та нефінансовим корпораціям, що пояснювало лідируючі позиції в структурі кредитного портфелю.

Таблиця 2.1 – Відсоткові ставки за наданими кредитами суб'єктам господарювання різних секторів економіки протягом 2010-2018 років (станом на кінець року), %

Рік	Інші фінансові корпорації	Сектор загального державного управління	Нефінансові корпорації	Домашні господарства	Корпоративний сектор
2010	17,1	13,4	14,0	20,9	13,4
2011	15,3	15,6	13,3	23,0	12,9
2012	16,0	16,0	14,5	26,5	14,0
2013	13,7	14,4	13,2	27,4	12,7
2014	14,1	15,4	14,2	26,8	13,8
2015	19,9	17,5	17,0	27,0	16,3
2016	18,7	24,6	15,1	30,9	14,3
2017	17,1	15,3	13,4	29,2	12,7
2018	19,9	18,4	16,1	31,9	15,8

Також важливо проаналізувати динаміку процентних ставок відповідно до термінів кредитування (рис. 2.6). Більшість СГ користуються середньостроковими кредитами (від 1-го до 5-ти років), тому ставки на них є найбільш оптимальними – 13-17%. З кінця 2016 року до початку 2019 року спостерігається зниження ставок з 17,5% (кінець 2016 року) до 13,6% (початок 2019 року).

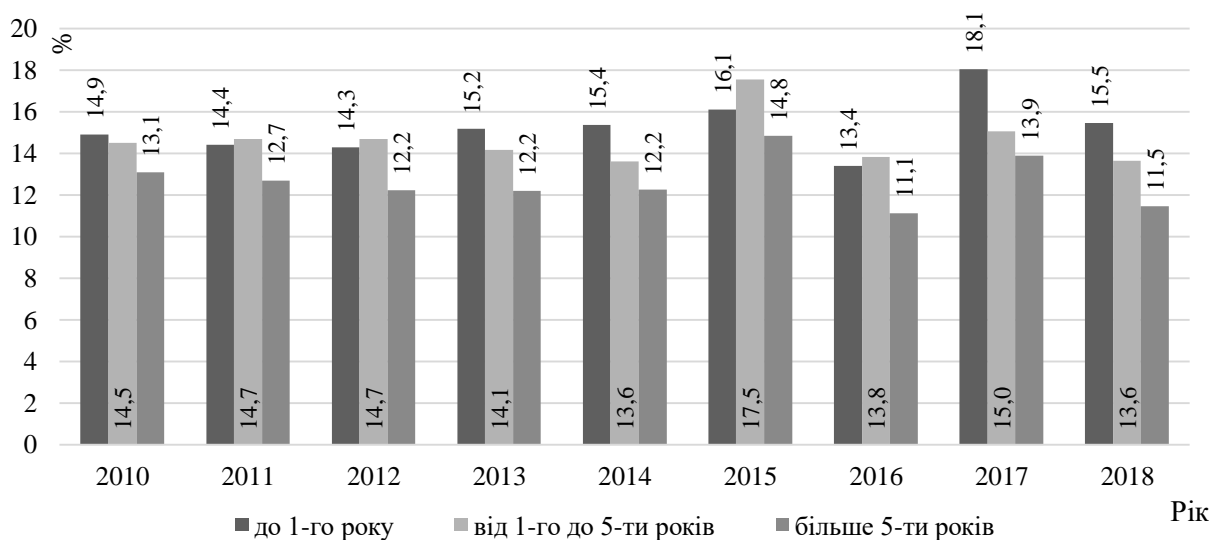

Рисунок 2.6 – Динаміка процентних ставок за наданими кредитами суб'єктам господарювання відповідно термінів кредитування протягом 2010-2018 років

Отже, протягом 2010-2018 років обсяги кредитування постійно змінювалися. Зменшення обсягів у 2014 році пояснювалося соціально-політичною кризою, погіршенням фінансового стану фізичних та юридичних осіб, збільшенням облікової ставки НБУ тощо. Щодо кредитування СГ, то з початку 2016 року відбувається поступове відновлення ринку кредитування.

2.2 Оцінка кредитоспроможності позичальника на прикладі кондитерської фабрики «АВК». Прогнозування ймовірності банкрутства

Баланс підприємства – це віддзеркалення його фінансового стану на конкретний момент часу. Результати руху фінансових потоків фіксуються в структурі капіталу, розмірах цільових фондів і фінансових активів, нарахованій амортизації.

Згідно таблиці 2.2 можна спостерігати збільшення балансу на 140,6% на кінець 2018 року в порівнянні з 2014 роком. Збільшення активів відбулось за рахунок збільшення оборотних активів на 157,62%

Таблиця 2.2 – Проаналізуємо дані балансу КФ «АВК» за 2014-2018 роки

Стаття	Значення статті по роках, тис. грн.					Відхилення (2018 р. до 2014 р.)	
	2014	2015	2016	2017	2018	+,-	%
Активи	335530	433368	517245	572427	565718	230188	140,6
Необоротні активи	194374	189129	189021	199376	209009	14635	107
Оборотні активи	151156	244239	328224	373051	356709	205553	157,62
Пасиви	335530	433368	517245	572427	565718	230188	140,6
Власний капітал	182954	183597	184541	185590	186273	3319	1,78
Довгострокові зобов'язання та забезпечення	7884	7843	69349	68139	68062	60178	863,3
Поточні зобов'язання та забезпечення	144692	241928	263355	318698	311383	166691	215,2

Пасиви збільшилися за рахунок збільшення довгострокових та поточних зобов'язань: на 863,3% та поточні зобов'язання на 215,2% відповідно, що може негативно вплинути на фінансову незалежність підприємства. Основну частку складають поточні зобов'язання та забезпечення на підприємстві, значення даної статті має тенденцію до збільшення, що може негативно вплинути на фінансову самостійність КФ «АВК».

Аналіз капіталу КФ «АВК» здійснюється на основі агрегованого балансу підприємства та структури і динаміки короткострокових зобов'язань. (рис. 2.7).

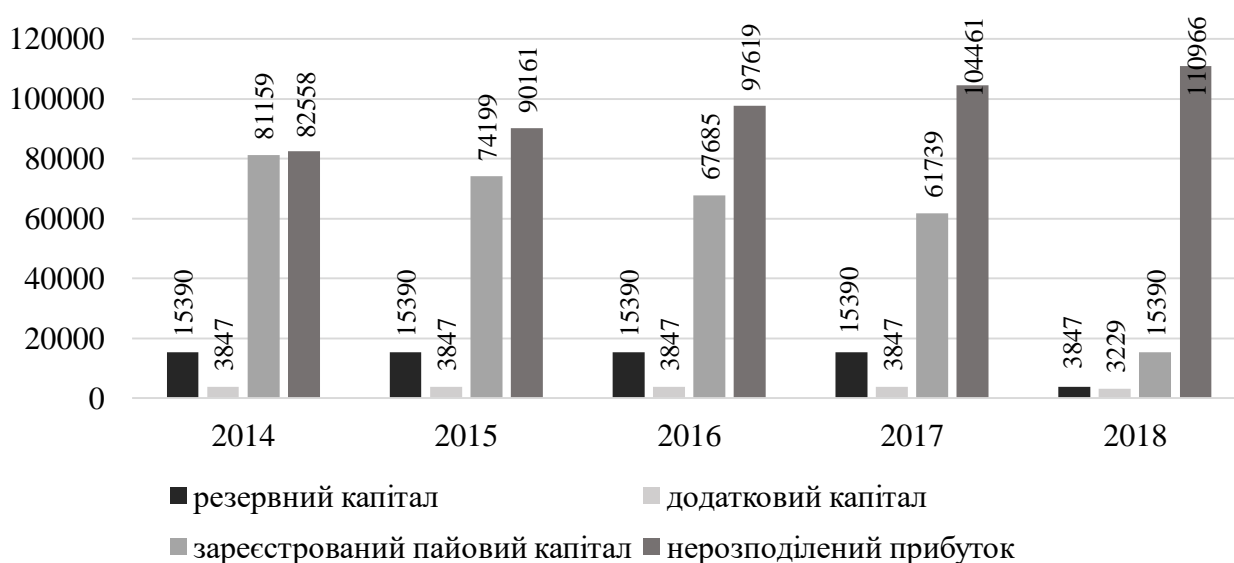

Рисунок 2.7 – Горизонтальний аналіз власного капіталу КФ «АВК» протягом 2014-2018 рр., тис. грн

За результатами проведеного аналізу видно, що у 2018 році власний капітал КФ «АВК» зменшився на 65769 тис. грн в порівнянні з 2014 роком, і становив 15390 тис. грн. Слід зазначити, що на зростання власного капіталу вплинуло зростання нерозподіленого прибутку підприємства на 34,51%, та пропорційне зменшення додаткового капіталу на 30,21%.

За даними пасиву балансу КФ «АВК» визначено, що підприємство не має зобов'язань перед банками станом на 2018 рік. Однак підприємство має відповідні поточні зобов'язання, які впливають на формування пасиву балансу.

Проведений аналіз динаміки зобов'язань КФ «АВК» (додаток В, таблиця В.1) показав, що у КФ «АВК» за останні п'ять років відбулися як позитивні, так і негативні зрушення в динаміці поточних зобов'язань. Так, відбулося значне збільшення кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги на 122545 тис. грн. з 135450 тис. грн. у 2014 році. Це пов'язується зі зниженням фінансової спроможності підприємства щодо своєчасності розрахунків за поставлені товари перед постачальниками. Водночас на підприємстві відзначається значне збільшення заборгованості за поточними зобов'язаннями на 166691 тис. грн.

Чистий прибуток – це той фінансовий результат підприємства, який залишається в його розпорядженні та підлягає розподілу. Аналіз фінансового результату КФ «АВК» за різними видами діяльності проведемо у таблиці В.2, додаток В.

Валовим прибутком є сума, яку отримує підприємство при відповідній діяльності. Для визначення розраховується різниця між виручкою від реалізації товарної продукції і собівартістю цієї продукції. Валовий прибуток КФ «АВК» має тенденцію до зростання на 312,4%, що пов'язується зростанням обсягів реалізації продукції у 2018 році.

Операційний прибуток – аналітичний показник, рівний об'єму прибутку до вирахування відсотків по позикових засобах і сплати податків. Розрахунок показника проводиться за фінансовою звітністю суб'єкта господарювання. Надалі інвестори використовують значення операційного прибутку щоб оцінити, наскільки є прибутковою діяльність підприємства. Показник операційного прибутку у 2018 році набув від'ємного значення, що свідчить про певні проблеми на підприємстві.

Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування визначається як сума прибутку (збитку), які були отримані при операційній діяльності, доходів (збитків) від участі в капіталі, фінансових та інших доходів (витрат). Слід зазначити, що підприємство не отримувало жодних надзвичайних фінансових результатів, а тому чистий прибуток співпадає зі звичайним прибутком.

Щоб оцінити наскільки є ефективною діяльність позичальника, в нашому

випадку підприємства, необхідно розрахувати співвідношення за показниками чистого доходу, собівартості продукції, що реалізується, валового прибутку.

Аналіз рівня прибутковості та ефективності господарської діяльності КФ «АВК» представлено також в таблиці В.2, додаток В.

Відповідно до даних таблиці, підприємство є рентабельним, проте динаміка показників є негативною – спадною. В 2018 році коефіцієнт рентабельності становив 0,01%, що на 200,3% більше рівня 2014 року, але досить низьке значення даного показника свідчить про майже збиткову діяльність підприємства.

Значення економічної рентабельності є показником ефективності діяльності підприємства отриманим прибутком та активами, що безпосередньо вплинули на фінансовий результат. У порівнянні з 2018 роком, де отримали значення 0,1%, раніше ситуація була значно гіршою. Адже, у 2014 році даний показник становив лише -2,41%.

Характеристика ефективності роботи підприємства повинна включати детальний аналіз показників ліквідності. Отримані значення і складають поняття платоспроможність, що в свою чергу відображає фінансовий стан. Отримавши повний аналіз фінансового стану можливим буде зрозуміти, чи зможе, і як швидко, підприємство продати свої активи, отримати кошти та розрахуватися за борговими зобов'язаннями у відповідні строки.

Аналіз головних показників ліквідності та платоспроможності проводиться відповідно до даних таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 – Аналіз ліквідності та платоспроможності КФ «АВК» в період 2014-2018 рр., тис. грн

Показники	Значення статті по роках, тис. грн					Відхилення від 2014 р. до 2018 р.	
	2014	2015	2016	2017	2018	абс.	%
Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	1,04	1,01	1,25	1,17	2,66	1,62	255,714
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,03	0,99	1,21	1,14	1,10	0,07	106,389
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,02	0,03	0,04	0,09	0,08	0,06	410,186
Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	1,05	0,90	1,28	1,21	1,15	0,10	109,101

Як показав аналіз, підприємство відрізняється досить високими показниками ліквідності. Зокрема, в 2018 році показник поточної ліквідності становив 2,66.

Загальний коефіцієнт платоспроможності відображає наскільки підприємство здатне швидко та у відповідні строки виконати свої зобов'язання.

Щоб визначити фінансовий стан підприємства, варто детально вивчити фінансову стабільність. Прямий вплив на неї має структура зобов'язань підприємства та співвідношення власного капіталу до залученого. Окупність ресурсів, залучених у господарську діяльність підприємства, має відбуватися грошовими надходженнями від господарювання, що і передбачається фінансовою стійкістю. Аналіз фінансової стійкості КФ «АВК» проводиться на основі даних фінансових звітів підприємства (таблиця В.3, додаток В).

Відповідно до проведеного аналізу, КФ «АВК» володіє значною фінансовою стійкістю. Частка запасів (матеріальних оборотних активів) в загальній сумі робочого капіталу, іншими словами співвідношення їх вартості до розміру робочого капіталу, характеризується його маневреністю. В 2014 році цей показник дорівнював 0,29, а в 2018 році становить 0,21.

Показник фінансової залежності у 2014 – початку 2015рр. знаходився в межах нормативного значення ($< 2,0$), проте з 2015 року значення показника погіршилось, що свідчить про наявність у фінансуванні підприємства частини запозичених грошових коштів. Отже, показники фінансової стійкості з 2014 року поступово погіршувались, і лише починаючи з 2016 року трохи покращились.

Господарська діяльність не існує сама по собі, вона спирається на ті чи інші економічні умови, які існують в даний проміжок часу. Саме тому, підприємство може бути успішним лише за умови вчасної та адекватної оцінки вказаних умов, визначення можливих змін та вироблення моделі пристосування до них. У даному випадку виникає необхідність проведення аналізу та оцінки ділової активності підприємства КФ «АВК». Її характеризують абсолютні та відносні результативні показники використаних ресурсів та обсяги господарської діяльності (таблиця В.4, додаток В).

З таблиці видно, що в 2017-2018 роках господарська діяльність підприємства

покращилась, на що досить суттєво вплинули збільшення обсягів реалізації продукції. Зростання показників продажу забезпечило прибутковість господарської діяльності та збільшення доданої вартості підприємства, а також прибутку з метою оподаткування.

Коефіцієнти оборотності активів підприємства показують, що ділова активність КФ «АВК» підвищилась. Коефіцієнт оборотності – кількість оборотів, яку здійснюють окремі види активів протягом звітного періоду. Чи вище показник оборотності, тим більше вивільнення коштів з обороту та економія. Даний коефіцієнт в 2014 році становив 1,44 оборотів, в 2018 році знизився до 1,57 обороти.

Таким чином, використовуючи результати проведеного аналізу показників фінансового стану, можна стверджувати, що КФ «АВК» має перспективи для подальшого розвитку в умовах жорсткої конкуренції на ринку.

З метою встановлення загального стану справ підприємства, позиції на ринку, визначення факторів внутрішнього і зовнішнього середовища доречним буде проведення SWOT-аналізу (таблиця В.5, додаток В) та встановлення певних проблемних напрямів, за якими в наступних розділах роботи будуть вироблені моделі із їх вдосконалення. SWOT-аналіз спрямований не лише на виявлення достоїнств та недоліків діяльності підприємства, впливу ринкового середовища, а й на вироблення певних шляхів нейтралізації впливу негативних аспектів ринкових можливостей та ресурсного потенціалу на підприємстві [26].

Для більш детального аналізу, враховуючи переваги та недоліки моделей прогнозування банкрутства наведених у першому розділі, проведемо прогноз ймовірності банкрутства КФ «АВК» за допомогою моделі Спрінггейта, моделі Ліса, R-моделі та Універсальної дискримінантної моделі О. Терещенка яка більш відповідає умовам діяльності українських підприємств.

Модель Спрінггейта була побудована в 80-х роках ХХ сторіччя на основі покрокового дискримінантного аналізу методом, визначеного Едуардом І. Альтманом [1].

Завдяки вироблення такої моделі вдалось скоротити кількість фінансових коефіцієнтів з 19 до 4 [3]:

$$ZC = 1,03X_1 + 3,07X_2 + 0,66X_3 + 0,4X_4 \quad (2.1)$$

Таблиця 2.4 – Розрахунок коефіцієнтів та інтегрального показника за моделлю Спрінгейта

Показник	Значення в аналізованому періоді				
	2014	2015	2016	2017	2018
X1	-0,038	0,020	0,005	0,129	0,098
X2	0,022	-0,040	-0,004	0,001	0,002
X3	0,028	-0,020	-0,002	0,001	0,001
X4	0,575	0,370	0,401	0,636	0,627
ZC	0,587	0,330	0,401	0,767	0,727

Дана модель більш об'єктивно відображає фінансовий стан. Перевагою моделі Спрінгейта є точність до 90%. В даному випадку у 2018 році вірогідність банкрутства невисока ($Z < 0,862$) та дані не перевищують критичного значення. З 2014р. по 2016р. спостерігалась негативна тенденція (таблиця 2.4).

Модель Р. Ліса [36]:

$$ZL = 0,063X_1 + 0,092X_2 + 0,057X_3 + 0,001X_4 \quad (2.2)$$

Розрахунок ймовірності банкрутства КФ «АВК» за моделлю Ліса приведено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 – Розрахунок коефіцієнтів та інтегрального показника за моделлю Ліса [36]

Показник	Значення в аналізованому періоді				
	2014	2015	2016	2017	2018
X1	0,009	0,028	0,036	0,040	0,041
X2	0,003	0,001	0,000	0,000	0,000
X3	0,045	0,031	0,024	0,020	0,018
X4	0,004	0,001	0,001	0,001	0,000
ZL	0,060	0,062	0,061	0,060	0,062

Дана модель дозволяє визначити рівень ризику неплатоспроможності за допомогою чотирьох фінансових показників, на основі яких визначається інтегральна оцінка ZL.

За цією моделлю досліджуване нами підприємство має стабільний фінансовий стан ($ZL > 0,037$), значенні інтегрального показника протягом аналізованого періоду коливалось в межах 0,060-0,062.

Загалом, КФ «АВК» відзначається своєю прибутковістю при фінансовій нестабільності. Найбільш впливовим фактором такої ситуації є те, що у структурі балансу міститься значна частина фінансових коштів, які запозичені в кредиторів. Окрім того, прибуток від реалізації дещо скоротився, на що вказую спад показника X_2 .

Прогнозування ризику настання фінансової неспроможності за допомогою R-моделі має такий вигляд [29]:

$$R = 0,38K_1 + K_2 + 0,054K_3 + 0,63K_4 \quad (2.3)$$

де K_1 – відношення оборотного капіталу до середньорічної суми активів;

K_2 – відношення чистого прибутку до середньорічної суми власного капіталу;

K_3 – відношення виручки до середньорічної суми активів;

K_4 – відношення чистого прибутку до сукупних затрат.

Якщо $R=0$ – імовірність банкрутства максимальна (90-100%), 0-0,18 – висока (60-80%), 0,18-0,32 – середня (35-50%), 0,32-0,42 – низька (15-20%), більше 0,42 – мінімальна (до 10%) [29].

Розрахунок коефіцієнтів та інтегрального показника за R-моделлю наведений у таблиці 2.6.

Отже, за даними розрахунками ймовірність банкрутства за R-моделлю КФ «АВК» у 2014 році була високою – з імовірністю з 60-89% та значення показника складало 0,139. Однак, з 2015 року ситуація покращилась та у 2016-2018рр. мінімальна (до 10%).

Таблиця 2.6 – Розрахунок коефіцієнтів та інтегрального показника за R-моделлю

Показник	Значення в аналізованому періоді				
	2014	2015	2016	2017	2018
K1	0,052	0,171	0,214	0,241	0,248
K2	0,009	-0,024	-0,003	0,001	0,002
K3	0,078	0,050	0,054	0,086	0,085
K4	0,083	-0,058	0,004	0,011	0,009
R	0,222	0,139	0,269	0,339	0,343

Модель О. Терещенка [62]:

$$ZTP = 1,04X1 + 0,75X2 + 0,15X3 + 0,42X4 + 1,8X5 - 0,063X6 - 2,16 \quad (2.4)$$

Якщо, $ZTP < -0,8$ – зона фінансової кризи; $-0,8 \leq ZTP \leq 0,51$ – зона додаткового аналізу; $ZTP > 0,51$ – зона фінансової стійкості.

Таблиця 2.7 – Розрахунок коефіцієнтів за моделлю О. Терещенка [63]

Показник	Значення в аналізованому періоді				
	2014	2015	2016	2017	2018
X1	0,01	0,01	0,00	0,00	0,00
X2	0,06	0,09	0,08	0,05	0,05
X3	0,07	-0,13	-0,01	0,00	0,01
X4	0,03	-0,07	-0,01	0,00	0,00
X5	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00
X6	0,14	0,09	0,10	0,16	0,16
ZTP	0,31	-0,02	0,17	0,220	0,220

На основі аналізу періоду 2014-2015 р.р. встановлено, що інтегральний показник перебуває у зоні додаткового аналізу, а значить безпечного значення досягнуто не було. На порозі фінансової кризи показник перебував у 2015 році, що викликали події даного періоду, економічна та політична нестабільності. На основі коефіцієнтів X1 та X2 простежується певне покращання стану підприємства.

Отже, проведений аналіз фінансово-економічного стану підслідного господарського суб'єкта за вищевказаними методиками представив досить суперечливі результати. Проте, однозначно слід зазначити, що підприємству загрожує фінансова криза.

Підведемо підсумки за допомогою коефіцієнта Бівера [24].

Слід зазначити, що коефіцієнт розроблений американським вченим У. Бівером та використаний у Методичних рекомендаціях Міністерства економіки України. Загальна формула для отримання коефіцієнта Бівера має такий вигляд:

$$S = (\text{ЧП} - A) / \text{ПК} \quad (2.5)$$

де S – коефіцієнт Бівера;

ЧП – чистий прибуток;

A – амортизація;

ПК – позиковий капітал (довгострокові + поточні зобов'язання).

У таблиці 2.8 представлено діапазон значень коефіцієнта Бівера для визначення доброго стану, або межі банкрутства.

Таблиця 2.8 – Значення коефіцієнта Бівера [61]

Добрий стан	За 6 років до банкрутства	За 1 рік до банкрутства
0,4–0,45	0,17	-0,15

Представимо динаміку даного коефіцієнта КФ «АВК» графічно (рис. 2.8).

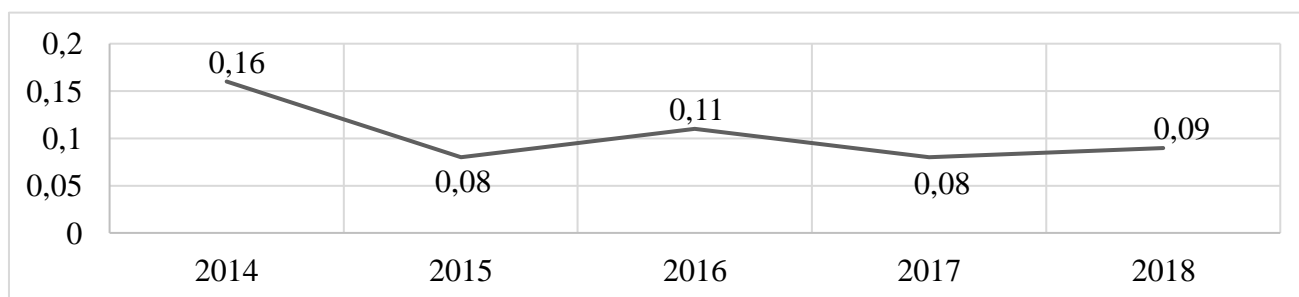

Рисунок – 2.8 Динаміка коефіцієнта Бівера КФ «АВК» в період 2014-2018рр.

Отже, можна відзначити негативну динаміку коефіцієнта Бівера КФ «АВК». У 2015 році ситуація погіршилась, у порівнянні з 2014, та є ймовірність банкрутства КФ «АВК» у ближчі 6 років. Отримані результати засвідчили тенденцію покращення фінансово-економічного стану КФ «АВК» після кризи 2014-2015 років, коли показники склали негативне значення.

Необхідно звернути увагу на те, що деякі моделі недостовірно висвітлюють фінансове становище на суб'єктів господарювання. Це відбувається через те, що всі моделі мають універсальний підхід до оцінки підприємств, при цьому, вони не заточені під галузеві особливості, які притаманні кожному з підприємств, а також видів господарської діяльності.

КФ «АВК» є фінансово стійкою та імовірність банкрутства низька, однак спостерігається негативна тенденція за певними показниками, на що керівництву підприємства необхідно звернути увагу.

2.3 Удосконалення методики прогнозування ймовірності банкрутства підприємства-позичальника

Існує велика кількість зарубіжних моделей прогнозування банкрутства: Таффлера, Спрінггейта, Лісса, Альтмана. Проте, жодна з них не пристосована до перевірки вітчизняних підприємств та мають ряд недоліків. Ми пропонуємо модель розрахунку ризику банкрутства підприємства банками при оцінці його платоспроможності. А точніше вдосконалити модель Бівера та пристосувати її під умови господарювання в Україні.

При побудові нової моделі було визначено недоліки попередніх формул, серед яких:

- змішаність різних показників у моделей, що враховують різнопланові чинники кризових явищ;
- низький рівень врахування фінансових індикаторів, що можуть спровокувати неплатоспроможність підприємства.

Переглянувши моделі іноземних та вітчизняних вчених була розроблена власна модель, що поєднувала коефіцієнт Бівера та метод експертних оцінок (дерево рішень).

Одним із методів визначення можливості банкрутства є побудова дерева рішень. Зазначена схема ототожнюється з деревом ймовірностей. Банки можуть використовувати її, коли потрібно прийняти рішення по видачі кредиту при оцінці кредитоспроможності. Тобто дерево рішень використовується в умовах невизначеності, коли прийняття рішення на певному етапі залежить від результату попереднього етапу. На рисунку 2.9 відображено дерево рішень при оцінці ймовірності банкрутства на основі коефіцієнту Бівера.

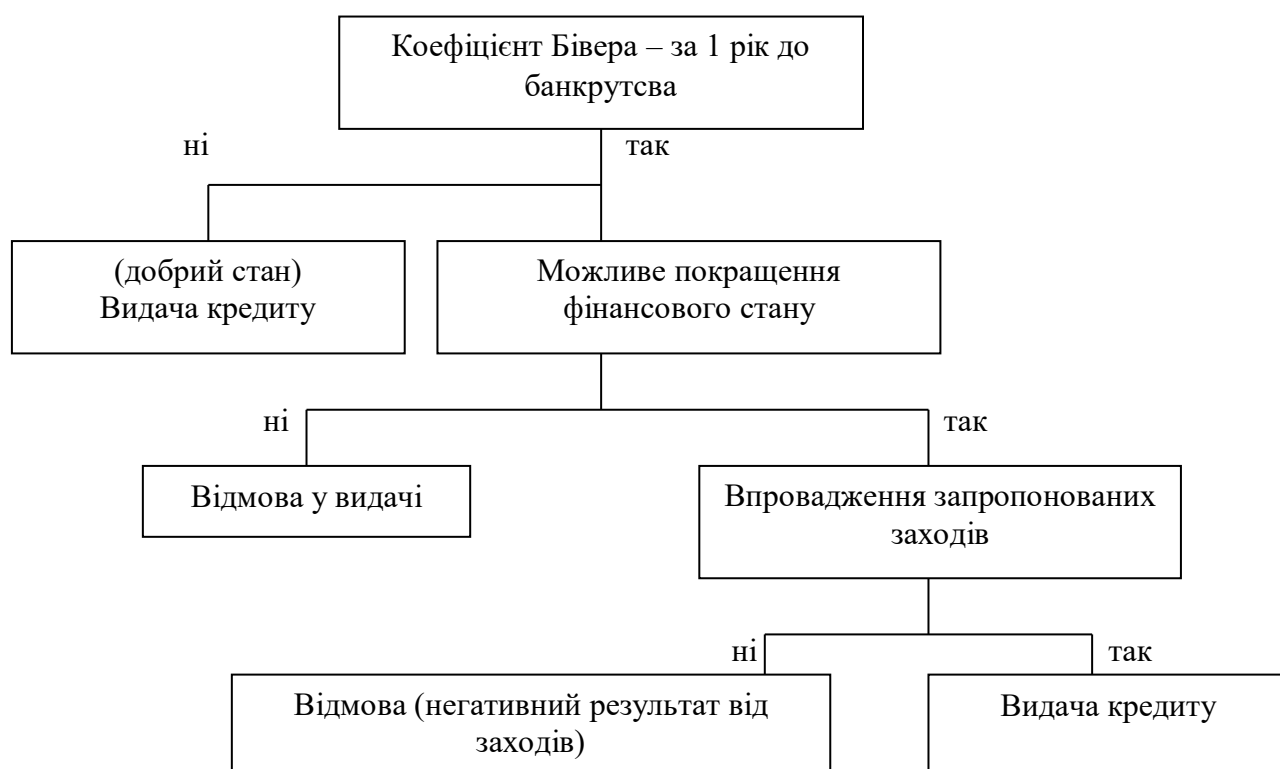

Рисунок 2.9 – Дерево рішень оцінки можливості банкрутства підприємства

При оцінці можливості банкрутства підприємства банк може поєднувати розрахунок коефіцієнта Бівера та в подальшому будувати дерево рішень. Якщо коефіцієнт показав добрий стан організації, то банк далі продовжує співпрацю та проводить далі оцінку кредитоспроможності на основі річної або квартальної звітності.

Серед зазначених показників є підвищення можливого прибутку та зниження обсягу позикових коштів. Протягом місяця або квартала в залежності від терміну кредитування та цілей підприємство починає впроваджувати заходи, після чого

банк співставляє коефіцієнт та приймає рішення щодо можливості подальшого кредитування.

Після проходження всіх етапів, що зазначені на рисунку 2.9 банк відмовляє у видачі кредиту, якщо після впровадження заходів (збільшення обсягів продажів, пошук нових каналів збуту, зменшення обсягу позикових коштів тощо) коефіцієнт Бівера не змінився або зменшився.

Оскільки починаючи з 2014 року ситуація погіршилась та є ймовірність банкрутства КФ «АВК» у ближчі 6 років, то підприємству потрібно розробити план щодо подальшого збільшення власних коштів та обсягу чистого прибутку на наступні 2 роки.

Якщо використання зазначеної моделі банком не підвищило якість кредитного портфелю, то установа може використовувати стрес-тестування підприємств. Стрес-тестування охоплюватиме найбільших суб'єктів господарювання за обсягом капіталу та прибутку, погіршення фінансового стану яких може вплинути на якість кредитного портфелю конкретного банку та системи в цілому.

Стрес-тестування – поширений інструмент виявлення ризиків. Мета його проведення – не прогнозування можливого розвитку подій, а визначення, що може статися з банком у разі виникнення кризових явищ або навіть банкрутства. Для стрес-тестування банк розробляє два сценарії – базовий і несприятливий. Останній містить фактори найбільших ризиків, його припущення ґрунтуються на статистиці попередніх криз, тобто значних збитків, зменшення власних коштів, критичних показників фінансової стійкості.

Для КФ «АВК» найбільшим ризиком є отримання значних збитків, оскільки на кінець 2014 року вони становили 4410 тис. грн. Це підтверджується і коефіцієнтом Бівера, що з 2014 року почав значно знижуватися. Горизонт прогнозування становить три роки – це дає змогу відобразити всі стадії розгортання кризи – від її виникнення до початку відновлення фінансового стану підприємства або його банкрутства. Базовий сценарій слугує основою для порівняння результатів стрес-тесту та не є прогнозом.

Крім того можемо запропонувати більш поглиблений аналіз кредитоспроможності позичальника ще на етапі розрахунку коефіцієнтів фінансової стійкості та ділової активності підприємства.

Для більш глибокої оцінки можливості повернення кредиту можна задати нормативні значення коефіцієнтів та провести розподіл за видами позичальника, а саме: сільськогосподарське виробництво, підприємства харчової та переробної промисловості, посередницькі підприємства, оптової та роздрібною торгівлі і так далі (додаток Г, таблиця Г.1). Користуючись даною таблицею можна більш детально розглянути результати діяльності підприємства, зрозуміти наскільки висока вірогідність того, що позичальник зможе в строки погасити заборгованість.

Схема дій виглядає так: проводиться фінансовий аналіз підприємства; ряд коефіцієнтів порівнюється з нормативними значеннями, які для кожної галузі задані окремо; і, як висновок, визначається чи можлива видача кредиту за отриманими результатами.

Наприклад: коефіцієнт фінансової незалежності КФ “АВК” у 2018 році становив 0,29. Підприємство належить до харчової промисловості. Тому, нормативне значення має бути більше або дорівнювати 0,5. З цього робимо висновок, що станом на 2018 рік кредитоспроможність Кондитерської фабрики не на кращому рівні [68].

Отже, можливість банкрутства підприємства банк може передбачити розрахувавши модель Бівера у поєднанні з побудовою дерева рішень. Крім того, можливо ще на етапі оцінки кредитоспроможності за фінансовим аналізом підприємства провести додаткову оцінку – за нормативними значеннями для кожного коефіцієнта та належності до відповідної галузі.

ВИСНОВКИ

В основі кваліфікаційної (дипломної) роботи лежить всебічна оцінка кредитоспроможності позичальника та прогнозування ймовірності банкрутства. Крім того, запропоновано шляхи покращення та адаптації зарубіжних моделей під умови господарювання в Україні.

Проведене дослідження стало основою наступних висновків:

1) Існує досить багато причин, на основі яких підприємство визнають банкрутом, починаючи від здійснення господарювання неефективним чином і до простого прорахунку у стратегії підприємства. Проте, є багато шляхів не тільки виходу із такого скрутного становища, але і варіанти запобігання настанню в майбутньому вказаного негативного стану. Наслідки настання банкрутства певного суб'єкта господарювання є негативними не лише для нього самого, але і для держави в цілому. Єдиним позитивним аспектом є те, що неефективне підприємство через процедуру банкрутства припиняє своє існування та звільняє місце для створення нового суб'єкта господарювання, який може на помилках попередника виробити стратегію успішного підприємства.

2) Для успішної діяльності суб'єкту господарювання в системі ринкової економіки досить важливою є наявність шляхів визначення ймовірності банкрутства. Проте в Україні на сьогодні, на жаль, відсутня єдина загальновизнана методика оцінки ймовірності банкрутства того чи іншого суб'єкта господарювання. Це пояснюється тим, що нашій державі тривалий час панувала система господарювання, яка офіційно не визнавала банкрутство як економічне явище. У зв'язку з вищевикладеним, на даний час доводиться освоювати та використовувати зарубіжні методики, які базуються на факторних моделях прогнозування банкрутства суб'єктів господарювання.

3) Важливим етапом при визначенні можливості банкрутства підприємства банками є аналіз загального стану ринку кредитування в Україні та виявлення загроз для проведення кредитних операцій та пошук шляхів їх уникнення.

Протягом 2010-2014 року обсяги кредитування банків України в гривневому еквіваленті постійно збільшувалися, що було пов'язано зі зростанням обсягів операцій із фізичними особами. З початку 2015 року обсяги кредитування почали зменшуватися і у гривневому еквіваленті, що було пов'язано з політичною ситуацією в Україні.

Протягом 2010-2018 років процентні ставки за наданими кредитами у національній валюті знаходилися в межах 15-20,8%. З 2010 по 2015 рік зазначений показник поступово збільшувався, а станом на кінець 2015 року становив 20,8%, що пояснюється збільшенням облікової ставки НБУ. З початку 2018 року зазначений показник почав поступово збільшуватися.

На початку 2019 року розпочався цикл зниження ставок. Це позитивно впливатиме на прибутковість банків, бо вартість фондування знизиться, а високий попит у роздрібному сегменті підтримає високі ставки за споживчими кредитами.

4) Для своєчасного попередження банкрутства необхідно на етапі кредитування провести повну оцінку кредитоспроможності позичальника, та спрогнозувати можливість своєчасного погашення заборгованостей. Оцінка кредитоспроможності підприємства має певні особливості, а саме два етапи: якісний та фінансовий аналіз. Аналіз фінансового стану, прибутковості та платоспроможності позичальника, в нашому випадку кондитерської фабрики ПАТ «АВК» показав, що існує ряд проблем на підприємстві, які так чи інакше можуть привести його до банкрутства.

5) У ході дослідження було виявлено та показано, що жодна з зарубіжних моделей в повній мірі не пристосована для умов господарювання в Україні. Саме тому ми пропонуємо покращити одну з існуючих моделей на прикладі коефіцієнта Бівера.

За розрахунками по цій моделі було отримано результат, який на 2018 рік становив 0,09, що входить в межі допустимого, але не є добрим результатом. Отримане значення не дає можливості зробити однозначний висновок щодо можливості банкрутства підприємства. Тому варто пройти по дереву рішень та спробувати покращити стан підприємства.

Також, можна ще на етапі оцінки кредитоспроможності підприємства, при фінансовому аналізі, перевірити кожен коефіцієнт за оптимальними значеннями. Запропонована таблиця має розподіл за видами кредитора. Тобто, оптимальні значення пропонуються для кожної галузі окремо, що дає можливість глибше оцінити кредитні можливості позичальника.

Отже, коли відбуваються різкі зміни в економіці, важливо вчасно визначити та попередити можливі втрати. У нашому випадку, банк має використати всі можливі способи діагностики та запобігання ймовірності банкрутства.

На початковому етапі необхідно провести повну оцінку фінансового стану підприємства, на її основі визначити кредитоспроможність позичальника, надалі провести прогнозування ймовірності банкрутства за вже існуючими моделями. Покращення зарубіжних моделей дасть можливість отримувати більш достовірний результат при розрахунку коефіцієнтів та уникнути небажаних збитків.

Таким чином отримуємо результат: банк повністю убезпечує себе від будь-яких ризиків, підприємство працює в прибуток і в повній мірі розраховується за борговими зобов'язаннями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1) Altman E. I. Financial Ratios, Discriminant Analysis and the Prediction of Corporate Bankruptcy. The Journal of Finance, 1968. № 23(4) URL: <https://www.raggeduniversity.co.uk/wpcontent/uploads/2016/08/FINANCIAL-RATIOS-DISCRIMINANT-ANALYSIS-AND.pdf>. (дата звернення: 15.11.2019).

2) Bakanov M. I., Sheremet A. D. Teoriya ekonomicheskogo analiza [Theory of the economic analysis]. М.: Finansy i statistika, 2014.

3) Edward I. Altman, Edith Hotchkiss. Corporate financial distress and bankruptcy. 3rd ed. New York: John Wiley & Sons, Inc. 2006. URL: [http://kadamaee.ir/payesh/books-tank/18/Altman%20 &%20Hotchkiss%20-%20Corporate%20Financial%20Distress%20and%20Bankruptcy,%203e%20\(2006\).pdf](http://kadamaee.ir/payesh/books-tank/18/Altman%20&%20Hotchkiss%20-%20Corporate%20Financial%20Distress%20and%20Bankruptcy,%203e%20(2006).pdf) (дата звернення: 12.11.2019).

4) Абрамов В. Розвиток підприємства в умовах кризи. *Економіка України*. 2013. №6. с. 24-29.

5) Абрамова А., Марич М., Попова Л. Кредитне забезпечення інноваційного розвитку економіки банківськими установами в Україні. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2019. № 2 (18). С. 180-189. URL: [http://journals.stu.cn.ua/problems_and_prospects_economics_management/article/view File/184251/184007](http://journals.stu.cn.ua/problems_and_prospects_economics_management/article/view/File/184251/184007) (дата звернення: 30.11.2019).

6) Абрамова А.С., Духніч О.В. Основні причини банкрутства підприємств України та заходи по запобіганню їх неплатоспроможності. *Молодий вчений*. 2017. № 11 (51). С. 1092-1095. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/11/262.pdf> (дата звернення: 30.11.2019).

7) Авдющенко А. Обґрунтування можливості використання агрегованого показника для оцінки економічного стану підприємства. *Науковий вісник НГУ*. 2010. № 5. С. 141–147. URL: <http://www.nbu.gov.ua>. (дата звернення: 30.11.2019).

8) Айвазян З., Кириченко В. Антекризисное управление: принятие решений на краю пропасти. *Проблемы теории и практики управления*. 2012. №4. С. 44-49.

9) Банкротова Н. Банкрутство: безвихідь чи вихід? *Баланс*. 2010. №11(292). С. 23-29.

10) Барановська О. Аналіз фінансового стану як інструмент запобігання кризі та виведення підприємства з неї. *Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури*. 2008. № 12. С. 36-40. URL: http://www.nbuu.gov.ua/portal/natural/Vrabia/2008_12/stat/UDK%20334.htm.pdf. (дата звернення: 30.11.2019).

11) Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. Київ: Ника- Центр, 2009. 310 с.

12) Бланк И.А. Финансовый менеджмент: учебный курс 2-е изд. Киев: Эльга, Ника- Центр, 2004. – 656 с.

13) Блинда Ю. А. Інвестиційна стратегія як елемент антикризового управління підприємством: дис. ... к-та екон. наук: 08.00.04. Львів, 2018. 207 с. URL: http://lp.edu.ua/sites/default/files/dissertation/2019/11769/dysertaciya_blynda_got15.03.19.pdf (дата звернення: 30.11.2019).

14) Братищенко Ю. Підстави банкрутства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2002. №1, с.11-15.

15) Бутирський А. Концепція удосконалення законодавства про неспроможність. *Право України*. 2018. № 6. С. 86-97. URL: https://cv.arbitr.gov.ua/userfiles/Pravo_Ukr.pdf (дата звернення: 30.11.2019).

16) Ван Хорн Д. Основы финансового менеджмента: монография пер. с англ. 12-е изд. Москва: Издательский дом «Вильямс», 2008. 1232 с.

17) Варгіч С., Полозенко Д. Банкрутство і шляхи його подолання. *Вісник НБУ*. 2009. №10. с. 49-53.

18) Виговський В.Г. Методичні підходи до оцінки кредитоспроможності суб'єктів господарювання комерційними банками. *Облік і фінанси АПК: бухгалтерський портал*. 2019. URL: <http://magazine.faaf.org.ua/metodichni-pidhodi-do-ocinki-kreditospromozhnosti-sub-ektiv-gospodaryuvannya-kommerciynimi-bankami.html> (дата звернення: 30.11.2019).

19) Волкова В.В. Особливості використання інструментів грошово-кредитної політики в сучасних умовах. *Економіка і організація управління*. 2012. № 1 (11). С. 52-61.

20) Гідулян А. Актуальні питання поліпшення методики оцінки кредитоспроможності позичальників банками України. *Вісник НБУ*. 2012. № 1. С. 50-53.

21) Гладинець Н. Ю. Хлант С. П. Кредитний ризик комерційних банків та методи його мінімізації. *Вісник МДУ*. 2017. № 13. С. 393–396.

22) Глущенко В. В. Введение в кризисологию. Финансовая кризисология. Антикризисное управление: підр. Москва: ИП, 2008. 88 с.

23) Гук О.В. Національний та світовий досвід у сфері запобігання банкрутству підприємств URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/35526/1/14_86-93.pdf (дата звернення: 30.11.2019).

24) Діагностика банкрутства підприємства. 2014. URL: <https://studopedia.info/1-97212.html> (дата звернення: 30.11.2019)

25) Е.П. Жарковская, Б.Е. Бродский. Антикризисное управление: учебник / за ред. Е.П. Жарковской. Москва: Омега-Л, 2005. 357 с.

26) Єпіфанова І.М. Банкрутство підприємств: спектр невирішених проблем. *Економіка: реалії часу*. 2017. № 1 (29). С. 55–63. URL: <https://economics.opu.ua/files/archive/2017/No1/55.pdf> (дата звернення: 30.11.2019).

27) Зайцев О.В. Інститут банкрутства, його функції та роль на сучасному етапі економічного розвитку держави *Причорноморські економічні студії*. 2017. № 16. С. 142–145. URL: http://bses.in.ua/journals/2017/16_2017/31.pdf (дата звернення: 30.11.2019).

28) Зайцев О.В., Нікітін Д.В. Особливості банкрутства суб'єктів господарювання державного сектору економіки України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. № 16. С. 107-110. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/16_1_2017ua/26.pdf (дата звернення: 30.11.2019).

29) Зарубіжні моделі прогнозування банкрутства підприємств URL: https://stud.com.ua/44327/menedzhment/zarubizhni_modeli_prognozuvannya_bankruts_tva_pidpriyemstv (дата звернення: 30.11.2019).

30) Золотарьова О., Гурський С., Сташевська Т. Управління проблемними кредитами банку та можливості мінімізації втрат. *Економічний аналіз*. 2011. № 9. С. 117-121.

31) Іршак О.С., Лещук І.Я. Сучасний стан кредитної діяльності банків та її вплив на розвиток реального сектору економіки. *Гроші, фінанси і кредит*. 2018. № 34. С. 145-149. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/34_2018/32.pdf. (дата звернення: 30.11.2019).

32) Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18.10.2018 р. № 2597-VIII. Дата оновлення: 21.10.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2597-19> (дата звернення: 30.11.2019).

33) Конюх О.В. Судова санація: ознаки та класифікація заходів. *Санація та банкрутство*. 2008. № 4. С. 59-62.

34) Кривов'язюк І.В. Антикризове управління підприємством: навч. посібник для студентів ВНЗ. Київ:Кондор, 2008. 366 с.

35) Лаврушин О.И. Банковское дело: учебное пособие. Москва: Прогресс, 1998. 258 с.

36) Ліснічук О.А., Виноградова Є.В. Розробка моделей діагностики банкрутства українських підприємств за допомогою дискримінантного аналізу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2018. № 33. С. 111–116.

37) Льодіна О. Процесуальні диверсії у справах про банкрутство. *Юридичний журнал*. 2011. № 2. С. 14-17.

38) Маркус О.В., Груй В.О. Оцінка ймовірності банкрутства виробничих підприємств за зарубіжними та вітчизняними моделями. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит*. 2018. № 3 (14). С. 382-385. URL: <http://srd.pgasa.dp.ua:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/1865/Markus.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 30.11.2019).

39) Матвійчук А. В. Нечіткі, нейромережеві та дискримінантні моделі діагностування можливості банкрутства підприємств. *Нейро-нечіткі технології моделювання в економіці*. 2013. № 2. С. 71-118. URL: <http://oaji.net/articles/2015/1846-1428045809.pdf> (дата звернення: 30.11.2019).

40) Медведєв В. З 21 жовтня фізособи вперше можуть оголошувати себе банкрутами. Що це означає. *НВ Бізнес*. 2019. URL: <https://nv.ua/ukr/biz/experts/nova-procedura-bankrutstva-fizosobi-vpershe-mozhut-ogoloshuvati-sebe-bankrutami-shcho-se-oznachaye-50050594.html> (дата звернення: 30.11.2019).

41) Міжнародне рейтингове агентство MOODY`S підняло рейтинги банку «Південний» URL: <https://minfin.com.ua/ua/2019/11/28/39874970/> (дата звернення: 30.11.2019).

42) Міщенко В. І. Міщенко С. В. Управління кредитним ризиком на основі вдосконалення забезпечення банківських. *Фінансовий простір*. 2015. № 2. С. 78–85.

43) Модель прогнозу ризику банкрутства URL: https://pidruchniki.com/11200611/finansii/r-model_prognozu_riziku_bankrutstva (дата звернення: 30.11.2019).

44) Н.В. Хлістунова. Фінансові ризики підприємств. *Актуальні проблеми економіки*. 2003. № 7. С. 140-145.

45) Ногин Г., Юркевич Я. Миссия как фактор антикризисного управления. *Антикризисный менеджмент*. 2010. № 5. С. 18–24.

46) Носань Н.С. Адаптація європейського досвіду функціонування механізму банкрутства підприємств у вітчизняній практиці. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 18. С. 52-56. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/18_2016/11.pdf (дата звернення: 30.11.2019).

47) Опарін В. Основні аспекти формування фінансового ринку як форми переміщення фінансового капіталу. *Економіка та держава*. 2011. №7. С. 21-28

48) Опитування про умови кредитування. *Офіційний портал Національного банку України*. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/BLS_Q4-19.pdf?v=4 (дата звернення: 30.11.2019).

49) Остафіль О., Рубаха М. Комплексна оцінка кредитоспроможності позичальника як інструмент управління кредитним ризиком банку. *Формування ринкової економіки в Україні*. 2009. № 19. С. 387–396.

50) Оцінка кредитоспроможності підприємства (на прикладі ТОВ УПП «Євромед») URL: <https://www.stud24.ru/financial-management/osnka-kreditospromozhnost-pdprimstva-na-priklad/459619-1740330-page2.html> (дата звернення: 30.11.2019).

51) Питання обліку заборгованості, в тому числі простроченої, перед державою за кредитами, залученими державою або під державні гарантії, бюджетними позичками/фінансовою допомогою, наданими Міністерством фінансів у 1993-1998 роках, нарахування пені та списання безнадійної заборгованості: Постанова Кабінету Міністрів України від 02.03.2011 р. № 174. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/174-2011-%D0%BF/ed20110311/find?text=%C1%EE%F0%E6%ED%E8%EA> (дата звернення: 30.11.2019).

52) Покропивний С.Ф. та інш. Економіка підприємства: підручник 2-ге вид., перероб. та доп. / за ред. С.Ф. Покпоривного. Київ: КНЕУ, 2001.– 528 с.

53) Правило 6-си, стоп-факторы и источники информации о заемщике для оценки кредитоспособности URL: <https://studopedia.org/13-70912.html> (дата звернення: 30.11.2019).

54) Радзивілюк В.В. Предмет інституту запобігання банкрутства (неспроможності). *Юридичний вісник*. 2010. № 2 (15). С. 54-57. URL: <http://er.nau.edu.ua:8080/bitstream/NAU/18052/1/%D0%A0%D0%B0%D0%B4%D0%B7%D0%B8%D0%B2%D1%96%D0%BB%D1%8E%D0%BA%20%D0%92.%D0%92.%20%D0%9F%D0%A0%D0%95%D0%94%D0%9C%D0%95%D0%A2%20%D0%86%D0%9D%D0%A1%D0%A2%D0%98%D0%A2%D0%A3%D0%A2%D0%A3%20%D0%97%D0%90%D0%9F%D0%9E%D0%91%D0%86%D0%93%D0%90%D0%9D%D0%9D%D0%AF%20%D0%91%D0%90%D0%9D%D0%9A%D0%A0%D0%A3%D0%A2%D0%A1%D0%A2%D0%92%D0%90%20%28%D0%9D%D0%95%D0%A>

1%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%9C%D0%9E%D0%96%D0%9D%D0%9E%D0%A1%D0%A2%D0%86%29.pdf (дата звернення: 30.11.2019).

55) Річна фінансова звітність емітента URL: <https://smida.gov.ua/> (дата звернення: 30.11.2019).

56) Рішення Господарського суду Донецької області від 13.12.2018 за справою № 905/2864/15 про звернення стягнення на предмет застави URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78682024> (дата звернення: 30.11.2019).

57) Руденко Є.М. Сучасні тенденції банкрутства в Україні та заходи запобігання неплатоспроможності вітчизняних підприємств. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. № 5. С. 21–25.

58) Савчук В. Управление предприятием: что делать, если случился кризис. *Антикризисный менеджмент*. 2010. № 1. С. 2–21.

59) Салига С.Я. Антикризове фінансове управління підприємством: навч. Посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2005. 208 с.

60) Сергєєва О.С., Тищенко М.О. Проблеми кредитної діяльності банківської системи України. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. № 3(08). С. 317–321

61) Славюк Р.А. Фінанси підприємств. Оцінка фінансового стану підприємства за методикою Бівера URL: <http://westudents.com.ua/glavy/101951.html> (дата звернення: 20.11.2019).

62) Терещенко О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навч. посібник. Київ: КНЕУ, 2009. 412 с.

63) Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: Навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2000. 412 с.

64) Терміни та визначення URL: <https://binixo.com.ua/ua/termini-ta-viznachennya/> (дата звернення: 30.11.2019).

65) Турбина Н. М., Чернышова О. Н. Сравнительный анализ преимуществ и недостатков различных методов оценки кредитоспособности заемщика *Социально-экономические явления и процессы*. Тамбов. 2012. № 11 (45). С. 242-246.

66) Фінанси підприємств. Оцінка ймовірності банкрутства підприємства URL: <http://pidruchniki.com/18000102/finansy> (дата звернення: 30.11.2019).

67) Хотомлянський О. Л. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства. *Фінанси України*. 2007. № 1. С. 111–117.

68) Чернышова О.Н., Фёдорова А.Ю., Черкашнев Н.Ю., Пахомов Н.Н. Совершенствование методов оценки качества потенциальных заемщиков кредитными организациями: современный опыт. *Социально-экономические явления и процессы*.. 2015. № 8. С. 152–161 URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sovershenstvovanie-metodov-otsenki-kachestva-potentsialnyh-zaemshikov-kreditnymi-organizatsiyami-sovremennyyu-opyt/viewer?fbclid=IwAR0gKM0Jo01OUftbwJeBYkvxms2w7taqejwhMyszrNROaBksAvD7KvXlkW0> (дата звернення: 30.11.2019).

69) Шапіро В. С. Заходи щодо запобігання банкрутства за національним та зарубіжним законодавством: порівняльноправовий аспект. *Економіка. Фінанси. Право*. 2015. № 6. С. 31-34.

70) Широкова А.О. Оцінка фінансового стану суб'єкта господарювання та шляхи його зміцнення в умовах ринкової економіки URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/handle/123456789/25997/168-170.pdf?sequence=1> (дата звернення: 30.11.2019).

71) Широнова Е. А., Носова С. А. Экономика и управление. *Молодой учёный*. 2012. № 12. С. 291–293.

ДОДАТОК А

ПІДХОДИ ДО ДІАГНОСТИКИ БАНКРУТСТВА

Рисунок А.1 – Методика діагностики банкрутства підприємств

Таблиця А.1 – Моделі прогнозування і визначення ймовірності банкрутства

Автор моделі	Модель та коефіцієнти	Ймовірність банкрутства, значення Z
Модель Е. Альтмана (1968 р.)	$Z=1,2 \times X_1 + 1,4 \times X_2 + 3,3 \times X_3 + 0,6 \times X_4 + 0,999 \times X_5$, де X_1 – робочий капітал/загальна вартість активів; X_2 – нерозподілений прибуток/загальна вартість активів; X_3 – операційний прибуток/загальна вартість активів; X_4 – ринкова вартість акцій/заборгованість; X_5 – чистий дохід (виручка) від реалізації/загальна вартість активів;	$Z < 1,81$ – дуже висока $[1,81 - 2,67)$ – середня $[2,67 - 2,99]$ – невелика $Z > 2,99$ – дуже низька
Модель Р. Ліса (1972 р.)	$Z=0,063 \times X_1 + 0,092 \times X_2 + 0,057 \times X_3 + 0,001 \times X_4$, де X_1 – оборотний капітал/загальна вартість активів; X_2 – операційний прибуток/загальна вартість активів; X_3 – нерозподілений прибуток/загальна вартість активів; X_4 – власний капітал/позичковий капітал;	Критичне значення $Z \leq 0,037$
Модель Р. Таффлера і Г. Тішоу (1977 р.)	$Z=0,53 \times X_1 + 0,13 \times X_2 + 0,18 \times X_3 + 0,16 \times X_4$, де X_1 – операційний прибуток/загальна вартість активів X_2 – оборотні активи/загальна вартість активів X_3 – короткострокові зобов'язання/загальна вартість активів X_4 – чистий дохід (виручка) від реалізації/загальна вартість активів	Критичне значення $Z \leq 0,2$
Модель Г. Спрінгейта (1978 р.)	$Z=1,03 \times X_1 + 3,07 \times X_2 + 0,66 \times X_3 + 0,4 \times X_4$, де X_1 – робочий капітал/загальна вартість активів X_2 – прибуток до сплати податків і відсотків/загальна вартість активів X_3 – прибуток до сплати податків/короткострокові зобов'язання; X_4 – обсяг продажів/загальна вартість активів	$Z < 0,862$ – висока $Z > 2,45$ – мінімальна
Модель О. О. Терещенка	$Z=1,5 \times X_1 + 0,08 \times X_2 + 10 \times X_3 + 5 \times X_4 + 0,3 \times X_5 + 0,1 \times X_6$, де X_1 – cash-flow/зобов'язання X_2 – валюта балансу/зобов'язання X_3 – прибуток/валюта балансу X_4 – прибуток/виручка від реалізації X_5 – виробничі запаси/виручка від реалізації X_6 – оборотність основного капіталу (виручка від реалізації/валюта балансу)	$Z > 2$ – не загрожує банкрутство; $1 < Z < 2$ – фінансова рівновага порушена, при переході на антикризове управління банкрутство не загрожує; $0 < Z < 1$ – загроза банкрутства, якщо не будуть проведені санаційні заходи; $Z < 0$ – підприємство є напівбанкрутом.

Продовження таблиці А.1

Автор моделі	Модель та коефіцієнти	Ймовірність банкрутства, значення Z
Модель А. В. Матвійчука	$Z=0,033 \times X_1 + 0,268 \times X_2 + 0,045 \times X_3 - 0,018 \times X_4 - 0,004 \times X_5 - 0,015 \times X_6 + 0,702 \times X_7$, де X_1 – оборотні активи/необоротні активи X_2 – чистий дохід від реалізації/поточні зобов'язання X_3 – чистий дохід від реалізації/власний капітал X_4 – баланс/чистий дохід від реалізації X_5 – (оборотні активи – поточні зобов'язання)/оборотні активи X_6 – (довгострокові зобов'язання + поточні зобов'язання)/Баланс X_7 – власний капітал/(забезпечення наступних витрат і платежів + довгострокові зобов'язання + поточні зобов'язання)	$Z > 1,104$ – низька імовірність банкрутства, стійкий фінансовий стан $Z < 1,104$ – загроза фінансової кризи

Таблиця А.2 – Порівняльна характеристика моделей прогнозування банкрутства підприємства

Моделі	Переваги	Недоліки
Двофакторна модель Альтмана	Простота розрахунку; можливість застосування при проведенні зовнішнього аналізу на основі бухгалтерського балансу	Неадекватність одержуваних прогнозів для українських підприємств; не розглядається вплив показників, що характеризують ефективність використання ресурсів, ділову та ринкову активність та ін.; не розглядається облік галузевої та регіональної специфіки функціонування суб'єктів економіки.
П'яти факторна модель Альтмана	Простота й можливість застосування за наявності обмеженої інформації; порівнянність показників; можливість поділу аналізованих компаній на потенційних банкрутів і не банкрутів; висока точність розрахунків.	Неможливість використання в українських умовах (не враховує українські особливості економіки); складність інтерпретації підсумкового значення; залежність точності розрахунків від вихідної інформації; обмеженість сфери застосування; заснована на застарілих даних; неврахування показників рентабельності
Модель Р. Таффлера і Г. Тішоу	Спрощеність розрахунків та висока точність прогнозу ймовірності банкрутства компанії, що пов'язано зі значною кількістю проаналізованих компаній.	Обмеження сфери застосування (тільки для акціонерних товариств, акції яких активно торгуються на фондовому ринку); складність інтерпретації підсумкового значення; неможливість використання в українських умовах; залежність точності розрахунків від вихідної інформації; використання застарілих даних.
Модель Бівера	Використання показника рентабельності активів і винесення судження про терміни настання банкрутства підприємства.	Відсутність підсумкового коефіцієнта, складність інтерпретації підсумкового значення; залежність точності розрахунків від вихідної інформації; неможливість використання в українських умовах (не враховує українські особливості економіки).
Модель Спрінгейта	Показує достатній рівень надійності прогнозу, точність близько 90%.	Створена для підприємств США і Канади з метою оцінювання; немає галузевої та регіональної диференціації Z-рахунку; між змінними спостерігається досить висока кореляція; не підходить для економіки України.
Модель Ліса	Простота і швидкість розрахунків; доступність необхідних для розрахунків даних.	Не пристосована до українських підприємств; створювалася з урахуванням західних особливостей розвитку; неможливість застосування до малих підприємств.
Модель Терещенка	Урахування специфіки діяльності суб'єктів; охоплення незначної кількості показників	Недостатній рівень обґрунтованості показників та їх нормативних значень; можливість застосування тільки для окремих підприємств; великий інтервал невизначеності.

ДОДАТОК Б
ОБОВ'ЯЗКОВІ ФОРМИ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Таблиця Б.1 – Річні звіти про фінансовий стан ПАТ КФ “АВК” за період з 2014 по 2018 рр.[26], тис. грн.

Стаття	2015	2016	2017	2018
Актив				
I. Необоротні активи				
Нематеріальні активи	89	65	46	38
первісна вартість	471	455	454	433
накопичена амортизація	382	390	408	395
Незавершені капітальні інвестиції	--	--	3314	2321
Основні засоби	189040	188956	196016	206650
первісна вартість	233900	254507	282399	315514
знос	44860	65551	86383	108864
Усього за розділом I	189129	189021	199376	209009
II. Оборотні активи:				
Запаси	4888	8341	9701	15495
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1911683	280349	304368	286027
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	33627	11038	16049	14613
з бюджетом	4859	14370	5422	4983
у тому числі з податку на прибуток	141	--	--	21
Інша поточна дебіторська заборгованість	2773	3631	1760	1719
Гроші та їх еквіваленти	6409	10495	28554	25545
Рахунки в банках	6409	10495	28554	25545
Витрати майбутніх періодів	--	--	2087	46
Інші оборотні активи	--	--	5110	8281
Усього за розділом II	244239	328224	373051	356709
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття				
Баланс	433368	517245	572427	565718
Пасив				
I. Власний капітал				
Зареєстрований (пайовий) капітал	15390	15390	15390	15390
Капітал у дооцінках	70970	64456	58509	52841
Додатковий капітал	3229	3229	3229	3229
Резервний капітал	3847	3847	3847	3847

Продовження таблиці Б.1

Стаття	2015	2016	2017	2018
Додатковий капітал	3229	3229	3229	3229
Резервний капітал	3847	3847	3847	3847
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	90161	97619	104615	110966
Неоплачений капітал	--	--	--	--
Вилучений капітал	--	--	--	--
Усього за розділом I	183597	184541	185590	186273
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	7843	7050	6339	6262
Відстрочені податкові зобов'язання				
Довгострокові кредити банків	--	--	--	--
Інші довгострокові зобов'язання	--	--	61800	61800
Довгострокові забезпечення	--	--	--	--
Цільове фінансування	--	--	--	--
Усього за розділом II	7843	7050	68139	68062
III. Поточні зобов'язання і забезпечення	--	--	--	--
Короткострокові кредити банків				
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	--	--	--	--
товари, роботи, послуги	220955	302272	269752	257995
розрахунками з бюджетом	1036	2152	3014	3161
у тому числі з податку на прибуток	--	223	262	--
розрахунками зі страхування	2551	2061	2890	3198
розрахунками з оплати праці	5329	7410	10178	12620
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	274	26	225	74
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	49	73	72	59
Поточні забезпечення	6100	9617	10485	14384
Доходи майбутніх періодів	--	--	19098	17342
Інші поточні зобов'язання	5634	2043	2984	2550
Усього за розділом III	241928	325654	318698	311383
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	--	--	--	--
Баланс	433368	517245	572427	565718

Таблиця Б.2 – Річні звіти про фінансовий результат ПАТ КФ “АВК” за період з 2014 по 2018 рр.[26], тис. грн.

Назва статті	2015	2016	2017	2018
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	434188	822581	897388	893832
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	-413277	-753641	-821691	-821467
Валовий: прибуток	20911	68940	75697	72365
збиток	(--)	(--)	(--)	(--)
Інші операційні доходи	88266	12582	9029	12074
Адміністративні витрати	-18508	-21031	-26215	-34143
Витрати на збут	-3337	-42545	-44792	-31973
Інші операційні витрати	-86389	-16541	-12599	-17950
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	943	1405	1120	373
збиток	(--)	(--)	(--)	(--)
Дохід від участі в капіталі	--	--	--	--
Інші фінансові доходи	--	--	--	--
Інші доходи	4	--	26	1756
Фінансові витрати	(--)	(--)	(--)	(--)
Втрати від участі в капіталі	(--)	(--)	(--)	(--)
Інші витрати	-333	-5	-1	-7
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	614	1400	1145	2122
збиток	(--)	(--)	(--)	(--)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	-1192	-1198	-815	-2080
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	--	--	--	--
Чистий фінансовий результат: прибуток	--	202	330	42
збиток	-578	(--)	(--)	(--)
Сукупний дохід	-578	202	330	42
Елементи операційних витрат				
Матеріальні затрати	162018	122727	138301	131483
Витрати на оплату праці	87724	132510	169176	231547
Відрахування на соціальні заходи	32633	29346	36975	50292
Амортизація	17433	20966	21067	24148
Інші операційні витрати	60090	121848	142458	162662
Разом	359898	427397	507977	600132

Таблиця Б.3 – Річні звіти про рух грошових коштів (за прямим методом) ПАТ КФ “АВК” за період з 2014 по 2018 рр.[26], тис. грн.

Назва статті	2015	2016	2017	2018
I. Рух коштів у результаті операційної діяльності				
Надходження від:	414574	647547	837699	793020
Реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)				
Повернення податків і зборів	--	39	--	--
у тому числі податку на додану вартість	--	--	--	--
Цільового фінансування	2331	3	2980	7
Надходження авансів від покупців і замовників	3237	118661	149941	221005
Надходження від повернення авансів	2695	26598	336	171
Надходження від відсотків за залишками коштів на поточних рахунках	78	220	805	845
Надходження від операційної оренди	--	1481	33	499
Інші надходження	662	2989	345	2808
Витрачання на оплату:				
Товарів (робіт, послуг)	-163981	-471898	-603055	-500207
Праці	-66435	-101432	-129698	-177123
Відрахувань на соціальні заходи	-33745	-29245	-35947	-49304
Зобов'язань з податків і зборів	-15325	-27910	-36390	-49435
Зобов'язання з податку на прибуток	-457	-847	-1407	-1765
Зобов'язання з інших податків і зборів	-181	-27063	-34983	-47670
Витрачання на оплату авансів	-14687	-137539	-148617	-166979
Витрачання на оплату повернення авансів	-119	-2	(--)	-2
Витрачання на оплату зобов'язань за страховими контрактами	(--)	(--)	-4	(--)
Інші витрачання	-3360	-4602	-18696	-78056
Чистий рух коштів від операційної діяльності	26919	24924	19732	-2751
II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності				
Надходження від реалізації:	--	--	--	--
фінансових інвестицій				
необоротних активів	2	736	21	837
Витрачання на придбання:				
фінансових інвестицій	(--)	(--)	(--)	(--)
необоротних активів	-23935	-21566	-3391	-1562
Виплати за деривативами	(--)	(--)	(--)	(--)
Інші платежі	(--)	(--)	(--)	(--)
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	-20830	-23933	-3370	-725

Продовження таблиці Б.3

Назва статті	2015	2016	2017	2018
III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності				
Надходження від:	--	--	--	--
Власного капіталу				
Отримання позик	--	--	--	--
Інші надходження	--	--	--	--
Витрачання на:				
Викуп власних акцій	(--)	(--)	(--)	(--)
Погашення позик	--	--	--	--
Сплату дивідендів	-2	-7	-32	-32
Інші платежі	(--)	(--)	(--)	(--)
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	-2	-7	-32	-32
Чистий рух грошових коштів за звітний період	2984	4087	16330	-3508
Залишок коштів на початок року	3450	6409	10495	28554
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	-25	-1	1729	499
Залишок коштів на кінець року	6409	10495	28554	25545

Таблиця Б.4 – Річні звіти про власний капітал ПАТ КФ “АВК” за період за 2017-2018 роки [26], тис. грн.

Стаття	Зареєстрований (пайовий) капітал	Капітал у дооцінках	Додатковий капітал	Резервний капітал	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	Всього
2018						
Залишок на початок року	15390	58509	3229	3847	104615	185590
Скоригований залишок на початок року	15390	58509	3229	3847	104615	185590
Чистий прибуток (збиток) за звітний період	--	--	--	--	42	42
Інший сукупний дохід за звітний період	--	--	--	--	--	--
Розподіл прибутку:						
Виплати власникам (дивіденди)	--	--	--	--	-38	-38
Інші зміни в капіталі	--	-5668	--	--	6347	679
Разом змін у капіталі	--	-5668	--	--	6351	683
Залишок на кінець року	15390	52841	3229	3847	110966	186273
2017						
Залишок на початок року	15390	64456	3229	3847	97619	184541
Скоригований залишок на початок року	15390	64456	3229	3847	97619	184541
Чистий прибуток (збиток) за звітний період	--	--	--	--	330	330
Інший сукупний дохід за звітний період	--	--	--	--	--	--
Розподіл прибутку:						
Виплати власникам (дивіденди)	--	--	--	--	-38	-38
Інші зміни в капіталі	--	-5497	--	--	6704	757
Разом змін у капіталі	--	-5497	--	--	6996	1049
Залишок на кінець року	15390	58509	3229	3847	104615	185590

ДОДАТОК В
ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ ПІДПРИЄМСТВА

Таблиця В.1 – Аналіз зобов'язань КФ «АВК» в період 2014-2018рр., тис. грн.

[26]

Показники	Значення статті по роках, тис. грн.					Відхилення (2018 р. до 2014 р.)	
	2014	2015	2016	2017	2018	+/-	%
Відстрочені податкові зобов'язання	7881	7843	7050	6339	x	x	x
Інші довгострокові зобов'язання	0	0	62299	61800	61800	61800	X
Цільове фінансування	3	0	0	0	0	0	X
Довгострокові зобов'язання та забезпечення	7884	7843	69349	68139	6262	-1622	-79,2
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	135450	220955	239973	269752	257995	122545	190,5
Поточні зобов'язання перед бюджетом	555	1036	2152	3014	3161	2606	569,5
Поточні зобов'язання зі страхування	1324	2551	2061	2890	3198	1874	241,5
Поточні зобов'язання з оплати праці	2967	5329	7410	10178	12620	9653	425,3
Поточні забезпечення	3807	6100	9617	10485	14384	10577	377,8
Доходи майбутніх періодів	0	0	0	19098	17342	17342	x
Інші поточні зобов'язання	569	5634	2043	2984	2550	1981	448,2
Поточні зобов'язання та забезпечення	144692	241928	263355	318698	311383	166691	215,2

Таблиця В.2 – Фінансовий результат та оцінка рівня прибутковості господарської діяльності КФ «АВК» в період 2014-2018рр., тис. грн. [26]

Показники	Значення статті по роках, тис. грн					Відхилення від 2014 р. до 2018 р.	
	2014	2015	2016	2017	2018	абс.	%
Валовий прибуток	23158	20911	68940	75697	72365	49207	312,4
Операційний прибуток	3845	943	1405	1120	373	-3472	-190,7
Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування	-4806	614	1400	1145	2122	6928	-44,1
Чистий прибуток	-4410	-578	202	330	42	4452	-0,9
Коефіцієнт рентабельності витрат	-1,53	-0,14	0,03	0,04	0,01	1,54	200,3
Рентабельність активів (економічна рентабельність)	-2,41	-0,31	0,11	0,18	0,1	2,51	200,3
Рентабельність власного капіталу (фінансова рентабельність)	-2,41	-0,31	0,11	0,18	0,1	2,51	200,9
Рентабельність діяльності	-1,53	-0,14	0,03	0,04	0,03	1,56	202,0
Рентабельність продукції	13,40	8,31	5,77	6,37	4,12	-9,28	-169,3
Коефіцієнт ефективності інвестиційного капіталу	1,24	0,22	0,17	0,12	0,10	-1,14	-191,9
Загальна рентабельність підприємства	-1,42	-0,13	0,02	0,04	0,03	1,45	-202,1

Таблиця В.3 – Аналіз фінансової стійкості КФ «АВК» в період 2014-2018рр.,

тис. грн.

Показники	Роки					Відхилення від 2014 р. до 2018 р.	
	2014	2015	2016	2017	2018	абс.	%
Власні обігові кошти (грн.)	-11420	-5532	-4480	-13786	-3508	7912	-130,7
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	-0,02	0,01	0,20	0,14	0,09	0,11	400,1
Маневреність робочого капіталу	0,29	2,12	0,13	0,26	0,21	-0,08	-30
Маневреність власних обігових коштів	-0,30	-1,16	-2,35	-2,44	-3,15	-2,85	1050
Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів	-1,90	0,47	7,78	5,60	3,90	5,8	-205,26
Коефіцієнт покриття запасів	70,73	45,68	36,55	33,41	31,58	-39,15	150,2
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0,55	0,42	0,36	0,32	0,29	-0,26	152,7
Коефіцієнт фінансової залежності	1,83	2,36	2,80	2,80	2,50	0,67	136,6
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,02	0,01	0,35	0,36	0,34	0,36	1700
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,45	0,58	0,64	0,68	0,52	0,07	115,5
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,57	0,44	0,49	0,48	0,38	-0,19	-66,6

Таблиця В.4 – Аналіз ділової активності КФ «АВК» в період 2014-2018рр.,
тис. грн.

Показники	Роки					Відхилення	
	2014	2015	2016	2017	2018	абс.	%
Оборотність активів, ресурсовіддача, коефіцієнт трансформації, (обороті)	1,44	0,93	1,00	1,59	1,57	0,13	9,14
Фондовіддача	1,67	1,69	2,30	4,38	4,58	2,91	174,89
Коефіцієнт оборотності обігових коштів (обороті)	10,50	2,06	1,78	2,51	2,39	-8,11	-77,22
Період одного обороту обігових коштів (днів)	34,29	175,13	202,51	143,65	150,49	116,21	338,93
Коефіцієнт оборотності запасів (обороті)	49,15	154,19	84,55	90,35	84,70	35,55	72,34
Період одного обороту запасів (днів)	7,32	2,33	4,26	3,98	4,25	-3,07	-41,98
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (обороті)	54,37	2,17	2,18	2,68	2,74	-51,63	-94,96
Період погашення дебіторської заборгованості (днів)	6,62	165,54	165,26	134,44	131,42	124,80	1884,87
Коефіцієнт оборотності готової продукції (оборотів)	54,38	166,61	88,83	98,62	92,50	38,12	70,11
Період погашення кредиторської заборгованості (днів)	60,59	2,07	1,82	3,02	2,90	-57,69	-95,21
Коефіцієнт оборотності власного капіталу (обороті)	1,82	1,70	2,36	4,46	4,38	2,56	140,33

Таблиця В.5 – SWOT-аналіз КФ «АВК»

		Зовнішнє середовище	
		<p>Можливості (шанси)</p> <p>1) Розширення виробництва для задоволення потреб споживачів;</p> <p>2) Вхідження у нові ринки;</p> <p>3) Поліпшення законодавства;</p>	<p>Загрози</p> <p>1) Постійні зміни у нормативному регулюванні;</p> <p>2) Велика ймовірність розвитку та виникнення нових конкурентів;</p> <p>3) Зростання збуту товарів-замінників;</p>
Внутрішнє Середовище	<p>Сильні сторони:</p> <p>1) наявність кваліфікованих кадрів;</p> <p>2) налагоджена функціональна система управління з досить глибоким розподілом праці;</p> <p>5) Високий рівень розвитку marketing-mix</p> <p>6) Наявність жорсткої виробничої дисципліни у колективі;</p>	<p>Заходи:</p> <p>1) Збільшення прибутків за рахунок збільшення обсягів продажу;</p> <p>2) Розробка нових напрямків діяльності компанії та асортиментних позицій</p> <p>3) Науково-технічні дослідження;</p> <p>4) Впровадження новітніх технологій;</p>	<p>Заходи:</p> <p>1) Пошук стратегій протистояння можливим конкурентам;</p> <p>2) Лобіювання інтересів компанії на місцевому рівні;</p> <p>3) Більш доскональне вивчення можливостей існуючої законодавчої бази.</p>
	<p>Слабкі сторони</p> <p>1) Недостатній рівень розвитку аналітичних підсистем;</p> <p>2) Брак коштів на розробку та впровадження нових технологій;</p> <p>3) Неможливість досить швидкого пристосування до ринкових змін;</p>	<p>Заходи</p> <p>1) Впровадження новітніх технологій виробництва, що знизять собівартість продукції і підвищать її якість.</p> <p>2) Вдосконалення системи планування й аналізу даних.</p>	<p>Заходи</p> <p>1) Покращення якості продукції за збереження низької собівартості;</p> <p>2) Активізація реклами і використання нових брендів.</p> <p>3) Задоволення специфічних потреб споживачів.</p> <p>4) Збільшення частки преміумпродукції</p>

ДОДАТОК Г
АНАЛІЗ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Таблиця Г.1 – Оптимальні значення коефіцієнтів з розподілом за видами кредитора

	С/Г товаровиробники	Підприємства харчової та переробної промисловості	Посередницькі підприємства, оптова та роздрібна торгівля	Інші підприємства
Коефіцієнт фінансової незалежності	$\geq 0,5$	$\geq 0,5$	$\geq 0,3$	$\geq 0,5$
Коефіцієнт забезпеченості власними обіговими коштами запасів	$\geq 0,2$	$\geq 0,2$	$\geq 0,3$	$\geq 0,3$
Коефіцієнт поточної ліквідності	$\geq 1,6$	$\geq 1,8$	$\geq 1,3$	$\geq 1,8$
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\geq 0,5$	$\geq 0,5$	$\geq 0,5$	$\geq 0,5$
Коефіцієнт швидкої ліквідності	$\geq 0,5$	$\geq 0,5$	$\geq 0,5$	$\geq 0,5$
Оборотність активів (днів)	від 60 до 120	від 45 до 80	від 20 до 45	від 20 до 45
Період погашення дебіторської заборгованості (днів)	до 75	до 45	до 30	до 30
Період погашення кредиторської заборгованості	до 75	до 45	до 30	до 30
Рентабельність продукції	$> 0,05$	$> 0,05$	$> 0,05$	$> 0,05$
Загальна рентабельність підприємства	$> 0,01$	$> 0,01$	$> 0,01$	$> 0,01$